JOMTAF

Management, Tourism, Foresight

CİLT: 2 SAYI:2

Journal of Management, Tourism and Foresight

ARALIK/ 2025

JOMTAF
JOURNAL OF MANAGEMENT, TOURISM AND FORESIGHT

YÖNTUD
YÖNETİM, TURİZM VE UZGÖRÜ DERGİSİ

Cilt (Volume):2

Sayı (Issue): 2

Yıl (Year): 2025

JOMTAF
Management, Tourism, Foresight

2025 Volume:2 Issue:2

ABOUT THIS JOURNAL

The journal (JOMTAF) aims to contribute current information, application results and theoretical approaches related to management, tourism and related fields to the literature, to encourage the advancement of research in the field and to reveal future directions and development visions in research areas. The publication languages of this journal, which is evaluated twice a year (June and December) with a double-blind referee system and published, are Turkish and English.

DERGİ HAKKINDA

Dergi (JOMTAF), yönetim, turizm ve ilişkili alanları ile ilgili güncel bilgilerin, uygulama sonuçlarının ve teorik yaklaşımların alan yazına kazandırılmasını, alandaki araştırmaların ilerlemesi ile teşvik edilmesini ve araştırma alanlarında geleceğe yönelik yönelim ve gelişim uzgörülerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yılda iki kez (Haziran ve Aralık) olmak üzere çift kör hakem sistemiyle değerlendirilerek kabul alan çalışmaların yayımlandığı bu derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir.

Editors in Chief / Owners

Ali Turan BAYRAM (Ph.D.) / Sinop University
Kerem KAPTANGİL (Ph.D.) / Sinop University
Hasan Tahsin KAVLAK (Ph.D.) / Sinop University

Section Editors / Alan Editörleri

Barış KAVCAR (Ph.D.) / Bolu Abant Izzet Baysal University
Gül ERKOL BAYRAM (Ph.D.) / Sinop University
Korhan KARACAOĞLU (Ph.D.) / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University
Mehmet Sedat İPAR (Ph.D.) / Eskişehir Osmangazi University
Olca SEZEN DOGANCILI (Ph.D.) / Sinop University

Editorial Boarda / Yayın Kurulu

Ramazan Pars ŞAHBAZ (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
Özlem ALTUNÖZ (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
Alper IŞIN (Ph.D.) / İzmir Kâtip Çelebi University
Enkeleda LULAJ (Ph.D.) / University "Haxhi Zeka" Peja-State of Kosovo
Marco VALERİ / Niccolò Cusano University

Language Editors / Dil Editörleri

Ramazan GÜZEL (Lec.) / Sinop University
Seçil ERKOL (Lec.) / Sivas University of Science and Technology

Advisory Board / Danışma Kurulu

Ali YAYLI (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
Bilgehan GÜLCAN (Ph.D.) / Kapadokya University
Ece KONAKLIOĞLU (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
Evren GÜÇER (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
Fatma ARSLAN (Ph.D.) / Necmettin Erbakan University
İrfan YAZICIOĞLU (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
M. Alparslan KÜÇÜK (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
S. Gül GÜNEŞ (Ph.D.) / Selçuk University
Yetkin BULUT (Ph.D.) / Ondokuz Mayıs University
Emin ARSLAN (Ph.D.) / Tokat Gaziosmanpaşa University
Mustafa AKSOY (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
Üzeyir KEMENT (Ph.D.) / Ordu University
H. Can AKTUNA (Ph.D.) / Recep Tayyip Erdoğan University
Tufan SÜREN (Ph.D.) / Ankara Hacı Bayram Veli University
M. Cenk BİRİNCİ (Ph.D.) / Erzincan Binali Yıldırım University
Venkata Rao YEDLA (Ph.D.) / Pondicherry University
Alhamzah ALNOOR (Ph.D.) / Southern Technical University
Jeetesh KUMAR (Ph.D.) / Taylor's University
Gina ALCORİZA (Ph.D.) / Partido State University
Rupam KONAR (Ph.D.) / Taylor's University

Referees on this issue / Sayı Hakemleri

Melih ÇALIŞIR / Bitlis Eren University
Hasan Suat AKSU / Selçuk University
Gizem PALA / Ankara Hacı Bayram Veli University
Yavuz ÇETİN / İstanbul Esenyurt University
Mustafa TECİMEN / Çankırı Karatekin University
Ümit Can KAYA/ Ankara Hacı Bayram Veli University
Cemal Ersin SİLİK / Ankara Hacı Bayram Veli University
Ayşe Selin DÜLGER / Ankara Hacı Bayram Veli University
Gülçin ÖZBAY / Sakarya Uygulamalı Bilimler University
Barış DEMİRCİ /Eskişehir Osmangazi University
Erdem Şimşek / Ankara Hacı Bayram Veli University

Social Media Editor / Sosyal Medya Editörü

Ömer ATEŞ (MSc. Std.) / Sinop University

Contacts / İletişim
Web: www.jomtaf.com
E-mail: info@jomtaf.com

JOMTAF
Management, Tourism, Foresight

2025 Volume:2 Issue:2

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Kırsal Turizm Alanında Yazılan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz — *Araştırma Makalesi* — **1-11**
A Bibliometric Analysis of Graduate Thesis Written in the Field of Rural Tourism
Görkem Kadir YAMAN

Sağlık Turizminde Beklenti, Kalite ve Memnuniyet Konulu Araştırmaların İncelenmesi: Sistematik Derleme — *Araştırma Makalesi* — **12-31**
A Systematic Review of Research on Expectation, Quality, and Satisfaction in Health Tourism
Mirislam MUSAZADE, Buket BULUK EŞİTTİ

Doğa Turlarında Hikâye Anlatıcılığının Önemi: Otantiklikten Sürdürülebilirliğe — *Araştırma Makalesi* — **32-48**
The Importance of Storytelling in Eco-Tours: From Authenticity to Sustainability
Seda ÇİÇEKLİ AYYILDIZ, Aslı Sultan EREN, Ferzan AKTAŞ

JOMTAF
Management, Tourism, Foresight
2025 Volume:2 Issue:2

KIRSAL TURİZM ALANINDA YAZILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERE YÖNELİK BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ

A BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF GRADUATE THESIS WRITTEN IN THE FIELD OF RURAL TOURISM

Görkem Kadir YAMAN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
yamangorkem9@gmail.com Orcid: 0009-0000-1963-700X

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, 2004-2015 yılları arasında çeşitli kırsal turizm bölgelerinde yaşayan ya da öğrenim gören lisansüstü ve doktora öğrencileri tarafından hazırlanmış "Kırsal Turizm" konulu yüksek lisans ve doktora tezlerinin içeriğinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmada veriler, yükseköğretim kurumu ulusal tez merkezi arşivinde yapılan tarama sonucunda elde edilmiştir. Araştırmada, ilgili yıllar arasında tarama sonucu elde edilen 12 teze ulaşılmış ve erişim izni olan 11 tez araştırmada incelenmeye tabi tutulmuştur. Erişilen tezler, doküman incelemesi yöntemi ile üniversitelere, türlere, yıllara, temalara, yöntemlere ve kaynakça durumlarına göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda yüksek lisans alanında 9, doktora alanında 2 tez olduğu belirlenmiştir. Tezler on farklı üniversitede hazırlanmıştır. Hazırlanan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı incelemesi sonucunda en fazla tezin 3 tez ile 2010 yılında yayınlandığı, en az tezin de 2006(1), 2007(1), 2009(1), 2012(1), 2013(2) yıllarında yayınlandığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak; Turizm dallarından olan Kırsal Turizm etkinliklerinin bölgesel olarak sosyoekonomik durumu ile birlikte Kırsal Turizm bünyesinde ki potansiyel artış ve stratejik gelişmelerin önemli rol oynadığı ortaya çıkmıştır.
Anahtar Kelimeler: Kırsal Alan, Kırsal Turizm, Kırsal Kalkınma

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the content of master's and doctoral theses on "Rural Tourism" prepared by graduate and doctoral students living or studying in various rural tourism regions between 2004 and 2015, according to various variables. The data in the research was obtained because of scanning the national thesis center archive of the higher education institution. In the research, 12 theses obtained because of the screening between the relevant years were accessed and 11 theses with access permission were examined in the research. The accessed theses were examined according to universities, genres, years, themes, methods and bibliography status using the document review method. As a result of the research, it was determined that there were 9 theses in the field of master's degree and 2 theses in the field of doctorate. Theses were prepared at ten different universities. As a result of the analysis of the distribution of postgraduate theses prepared by years, it was determined that the most theses were published in 2010 with 3 theses, and the least theses were published in 2006 (1), 2007 (1), 2009 (1), 2012 (1), 2013 (2). In conclusion, It has been revealed that the regional socioeconomic situation of Rural Tourism activities, which is one of the branches of tourism, as well as the potential increase and strategic developments within Rural Tourism, play an important role.
Keyword: Rural Area, Rural Tourism, Rural Development

GİRİŞ

Turizm, geçmişten günümüze farklı özellik ve türleri ile ön plana çıkmaktadır. Birçok farklı kolu bulunan turizmin teknolojinin, kentleşmenin ve insanlar arası hem iletişim hem de fiziksel alanlarının zaman içerisinde azalmasından ötürü alternatif kitle turizmlerinin çoğalmasına olanak sağlamıştır. İnsanlar yaşadıkları monoton hayattan uzaklaşmak adına sanayileşmiş kentlerden bir kitle turizm çeşidi olan kırsal turizme yönelmektedir. "Kırsal turizm, hem kırsal yerleşmelerle iç içe olan, hem de doğal kaynaklara dayalı bir turizm türüdür. Birçok olumlu etkilerinden dolayı, turizmde gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde, var olan turizm türlerinin alternatifi ya da tamamlayıcısı olarak, önemi her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır." (Soykan, F. (2003, s.1) Türkiye'de de kırsal turizm, sayısız yararları göz önüne alındığında ülkemiz turizmine büyük destek verebilir. İnsanlara temiz, stressiz ve doğal bir ortam sunan Kırsal Turizm, bünyesinde yayla, ova, dağ ve ormanlık alanları barındırarak insanların sıkıldıkları şehir hayatından bir nebze uzaklaşmalarını sağlar. İnsanların kırsal turizm bünyesinde yer alan kırsal alanlarda doğa ile bütünleşmesi ve aktivitelerle beraber eğlenmesi adına rafting, trekking, atlı geziler, yamaç paraşütü, kamp ve balıkçılık faaliyetlerine yer verilmektedir. Bu faaliyetlere ve Kırsal Turizme olanak verilmesi, sahip olunan kırsal bölgenin potansiyel turizm adı altında değerlendirilmesi, geri kalmış kırsal yerleşim birimlerinin kalkınmasına ve ekonomik anlamda gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ülkemiz çerçevesinde bakıldığında kırsal alanlardan kentlere büyük ölçüde göçler meydana gelmektedir. Kırsal turizm bir gelir kapısı, ekonomik ve sosyal anlamda bir kurtarıcı olup ve kırsal bölgelerde turistik çekim gücü ile birlikte yörenin canlı tutulması, nüfus azalmasının önlenmesi ve en uygun nüfusun köyde tutulması için önemli bir rol oynamaktadır. Sonuçta; yöre halkının gelir elde etmesi, kırsal destinasyonların ilgi çekmesi, sosyokültürel değerlerin gelişmesi için kırsal turizm faaliyetleri iyi yönetilmesi, iyi yürütülmesi, iyi pazarlanmalı ve iyi bir şekilde sunulmalıdır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizm Literatüründe Kırsal Turizm Araştırmaları

Turizm, genel olarak bakıldığında çok yönlü ve gelişmekte olan alt kolları ile beraber hem gelir getiren hem de hizmet sektörü içinde en yoğun istihdam sağlayan ve sürdürülebilirliği bakımından gelecek vaat eden bir konumdadır. Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler için turizm büyük bir gelir kaynağı ve iş olanağıdır. Ülkemiz gelişmekte olan ülkeler arasında yer aldığından dolayı turizm ülke gelir kapısı açısından ve iş olanakları bakımından önemli bir konumdadır. Kendi içerisinde kollara ayrılan ve bir amaç belirten turizm ülkemizin dört bir yanında tüm çeşitleri ile yapılabilmektedir. Ülkemiz doğal güzellikleri ve doğal tabiatı kapsamında kitle turizmi bakımından elverişli olan kitle turizm etkinlikleri, deniz, kum, güneş üçlüsü gibi turizm çeşitlerini ön plana çıkartmaktadır. Özellikle kırsal turizm bakımından ele alındığında dağ, ova, yayla gibi doğal güzellikler gelen turistlere sunulmakta ve kırsal alanların hem ekonomik hem de istihdam olarak gelişmesi sağlanmıştır. Kırsal turizm; kırsal alanların korunması ve turizm açısından en iyi şekilde sunulup değerlendirilmesi için ortam hazırlayan bir turizm çeşididir. Türkiye'de son yıllarda kıyı merkezleri ve gelişmiş büyük kentlerin yakınlarında ki kırsal yerleşkeler, kasabalar turizm bakımından değer kazanan yerlerdir. Özellikle kır lokantaları ve kendine has alışveriş sergileri, kırsal alanlar, otantik ve salaş lokantalar turistler ve günübirlikçiler ile tanışmıştır. Bu tür kırsal alanların gelişebilmesi için seyahat acenteleri tarafından turlar düzenlenmiş ve ilginin kırsal alanlara çekilmesi sağlanarak hem kırsal turizmin gelişmesine hem de kırsal kalkınmaya destek olacak projeler geliştirilmiştir. Bu kırsal kalkınma projeleri kapsamında yerel halk desteklenmiş ve kırsal alanlardan kentlere olan göçler engellenmeye çalışılmıştır. Türkiye'de yerli ve yabancı kırsal kalkınma projelerine önem verilmiştir. Özellikle kırsal kalkınmanın sağlanması, kırsal alanların ilgi çekiciliğinin artırılması, hem yerel ekonomiye hem de iş olanaklarının gelişebilmesi adına Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından IPARD programı ile desteklemeler sağlanmış ve kırsal turizmin gelişmesi adına adım atılmıştır. Bu proje hem kırsal turizm açısından önemli hem de kırsal alanda ki yerli halk açısından önemli ve gelir getirici aktivite olması büyük bir gelişmedir. Avrupa komisyonu tarafından 25 Şubat 2008 tarihinde onaylanan kırsal kalkınma (IPARD) programı; Türkiye'nin katılım öncesi dönemde ki öncelikleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak, sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kapasite oluşturmayı hedeflemekte, işletmeleri AB standartlarına yükseltmeyi amaçlamaktadır (TKDK,2013,S.6). Bu tarz kalkınma projeleri kırsal alanın gelişmesini, belirli bir standarda ulaşmasını ve kırsal alanı geliştirici nitelikler yüklenmesine yardımcı olur. Bu gelişimin ardında ki kırsal alanlarda ki göçler engellenir, ekonomik refah sağlanır ve en önemlisi kırsal turizm yaygınlaşarak hem kırsal alana hem de yerel ekonomiye katkı sağlayarak gelişim gösterir.

YÖNTEM

Araştırma kapsamında YÖK AKADEMİK sisteminde Turizm bilim alanı kısıtlaması ile "Kırsal Turizm" anahtar kelimesi taratılmıştır. Tezlerin yayımlandığı tarih ile ilgili olarak herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiş, sistemde yer alan tüm tezler araştırmaya tabi tutulmuştur. Yapılan filtrelemeler sonucunda 12 adet teze ulaşılmıştır. Fakat 1 tez erişime kapalı olduğundan araştırmaya uygun 11 adet tez farklı kriterler doğrultusunda incelemeye tabi tutulmuştur. YÖK AKADEMİK sisteminde bu tezlerin 9 tanesi yüksek lisans tezi 2 tanesi ise doktora tezi olarak işaretlenmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan tezler; "sayfa sayısı", "anahtar kelime sayısı", "anahtar kelimelerde kırsal turizm ifadesinin yer alma durumu", "yöntem", "yıl", "tez tipi" gibi kriterlere göre değerlendirilmiştir. Ayrıca yazarların cinsiyet ve üniversite isimlerine yönelik incelemeler yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamında ele alınan araştırmalara ilişkin bilgiler bu bölümde detaylı olarak ele alınmıştır. Tablo 1'de "Kırsal Turizm" anahtar kelimesi ile taranan tezlere ilişkin bilgiler verilmektedir. Çalışmalar incelendiğinde en fazla sayfa sayısı 200-300 arasında (%45,45) ve 3-4 anahtar kelimeye (%81,81) sahip olduğu görülmektedir. Çalışmaların %90,90'ında "Kırsal Turizm" kelimesi geçmektedir. Çalışmalar nicel (%36,36), nitel (%36,36) ve karma (%27,27) olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar en çok 2010-2013 yılları arasında (%54,54) gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların fazla bölümü yüksek lisans tezi (%81,81), doktora tezi olan azınlık bölümdür (%18,18).

Tablo 1: Yapılan Çalışmalara İlişkin Bilgiler

		Sayı	%
Sayfa Sayısı	100-120 Sayfa	**1**	**9,09**
	121-150 Sayfa	**3**	**27,27**
	151-200 Sayfa	**2**	**18,18**
	201-300 Sayfa	**5**	**45,45**
Anahtar Kelime Sayısı	0-2 Kelime	**1**	**9,09**
	3-4 Kelime	**9**	**81,81**
	5-6 Kelime	**1**	**9,09**
Anahtar Kelimelerde "Kırsal Turizm"	Var	**10**	**90,90**
	Yok	**1**	**9,09**
Yöntem	Nicel	**4**	**36,36**
	Nitel	**4**	**36,36**
	Karma	**3**	**27,27**
Yıl	2006-2009 Yılları	**3**	**27,27**
	2010-2013 Yılları	**6**	**54,54**
	2014-2015 Yılları	**2**	**18,18**
Tez Tipi	Yüksek Lisans Tezi	**9**	**81,81**
	Doktora Tezi	**2**	**18,18**

Tablo 2'de çalışma yazarlarına ilişkin bilgiler mevcuttur. Yazarlara ilişkin bilgiler incelendiğinde bu konu hakkında çalışma yapan kadın yazarların (%36,36) erkeklere oranla (%63,63) daha az olduğu görülmektedir. Yazarların bağlı olduğu üniversiteye ilişkin bilgiler incelendiğinde; Süleyman Demirel Üniversitesi (%9,09), Balıkesir Üniversitesi (%9,09), Çanakkale 18 Mart Üniversitesi (%18,18), Anadolu Üniversitesi (%9,09), Gazi Üniversitesi (%9,09), Ege Üniversitesi (%9,09), Adnan Menderes Üniversitesi (%9,09), Ankara Üniversitesi (%9,09), Trakya Üniversitesi (%9,09) ve Sakarya Üniversitesi (%9,09) olarak görülmektedir.

Tablo 2: Yazarlara İlişkin Temel Bilgiler

		Sayı	**%**
Cinsiyet	Kadın	**4**	**36,36**
	Erkek	**7**	**63,63**
Üniversite	Süleyman Demirel Üniversitesi	**1**	**9,09**
	Balıkesir Üniversitesi	**1**	**9,09**
	Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	**2**	**18,18**
	Anadolu Üniversitesi	**1**	**9,09**
	Gazi Üniversitesi	**1**	**9,09**
	Ege Üniversitesi	**1**	**9,09**
	Adnan Menderes Üniversitesi	**1**	**9,09**
	Ankara Üniversitesi	**1**	**9,09**
	Trakya Üniversitesi	**1**	**9,09**
	Sakarya Üniversitesi	**1**	**9,09**

Araştırma kapsamında incelenen çalışmalar "yazar/yıl", "ele alınan konu" ve "ele alınan konu ile alakalı varılan sonuçlar" tablo 3'te yer almaktadır. Kırsal turizm başlığı altında 11 tez incelenmiştir. Kırsal turizm adı altında farklı yöreler ve kırsal kalkınma konularını içeren tezler genel anlamda kırsal turizmin geliştirilmesi ve etkin bir şekilde kullanılabilmesi adına çalışmalar yapılmıştır. Özellikle kırsal alanlarda ki göçleri bitirmek kırsal turizmin daha etkin hale gelmesini sağlayacak ve kırsal alanlarda istihdam olanakları, kırsal ekonomiye katkı ve yerel halkın desteği ile kırsal alanlar turizme kazandırılacak. Yazılan tezler incelendiğinde ele aldıkları konu ve kırsal alanlar gelişmeye müsait ve kırsal turizm potansiyeli olan alanlar olduğu görülmüştür. Tezlerin incelenmesinin ardından oluşturulan tablo 3'te ele alınan konular ve konulara ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Tabloya göre kırsal turizm potansiyeli ve kırsal kalkınma hareketleri adına genel çözümler üretilmeye çalışılmıştır.

Yazar/Yıl	Ele Alınan Konu	Sonuç
Şükran Mercan MORGÜL 2006	Trakya bölgesinde Kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesine yönelik analiz: Kırklareli örneği	Kırklareli doğal güzellikleri ile keşfedilmeyi bekleyen bir destinasyondur. Yapılan incelemeler sonucunda bölgenin kırsal turizm kapsamında kullanılabilmesi ve öne çıkarılabilmesi adına konaklama tesisleri yapılmalı ve görülmeye değer doğal güzellikler koruma altına alınarak hem gelen turistlerin mahrum kalmamaları hem de yerel halkın sosyoekonomik ve kültürel anlamda gelişmesine imkan sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.
Emin ÖZKAN 2007	Türkiye'de kırsal kalkınma politikaları ve Kırsal turizm	Türkiye'de kırsal kalkınma politikaları ve kırsal turizm başlıklı yapılan araştırma neticesinde; öncelikli olarak kırsal halkın bilinçlendirilerek kalkınma politikası ve kırsal turizmin gelişmesi adına tarım, toprak düzeltimi ve altyapı çalışmaları gibi konuların üzerinde durulması gerektiği çıkarılmıştır. Gelişim ve kırsal alanda turizm faaliyetlerinin artabilmesi adına göçlerin engellenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Okan ÇOLAK 2009	Turistik ürün çeşitlendirme kapsamında Kırsal turizm ve Kırsal Turizm İşletmeciliği: Şirince örneği	Araştırmanın sonucuna göre; Şirince beldesinin kırsal turizm potansiyelinin yüksek olduğu ve turist çekiciliği bakımından zayıf yönlerine kıyasla güçlü yönlerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Şirince'yi bu denli güçlü yapan unsurlar ise; DABBE filminin burada çekilmiş olması ve maya takvimine göre kopacağına inanılan kıyametin sadece Şirince de kopmayacağı söylentileri buraya olan turistik ilgiyi artıran unsurlardır. Sonuç olarak; güçlü turist çekici yönlerinin korunması zayıf yönlerinin ise güçlendirilmesi araştırmanın sonucu olarak görülmüştür.
Ahmet Salih ÖZTÜRK 2010	Antalya körfezi batısında Kırsal turizm: potansiyel ve geliştirme stratejileri	Antalya, turizm açısından her ne kadar zengin bir destinasyon olsa bile dağ, yayla ve doğal bitki örtüsü gibi kırsal alanlarının potansiyelini ön plana çıkaramamıştır. Kitle turizmi olarak geçen deniz, kum, güneş üçlüsü kırsal turizmin doğal güzelliklerinin önüne geçmektedir. Araştırmadan yola çıkarak Antalya'nın Kırsal turizm açısından gelişmesi için yayla evleri ve kırsal alan için bungalov evler yapılması, kırsal bölgenin reklamının yapılması ve sunulması ile birlikte ilgi çekiciliğin aratacağı ve Antalya'nın kırsal turizm anlamında gelişebileceği sonucuna ulaşılmıştır.
Tuba Dila YALLAGÖZ 2010	Alternatif bir turizm çeşidi olarak Kırsal turizm: Çanakkale Bölgesi Ayvacık yöresi uygulaması	Kırsal turizmin yaygınlaşması ve turizm faaliyetleri yapılabilmesi adına ilk olarak Ayvacık yöresi halkının bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ayvacık yöre halkına hem maddi hem de manevi açıdan destek verilmesi sonuçlarına ulaşılmıştır.
Metin UÇAR 2010	Kırsal turizmin sosyoekonomik yapıya etkisi ve Fethiye örneği	Araştırma içerisinde yapılan mülakat ve görüşmeler sonucunda yerel halk kalkınma ve ekonomik anlamda güçlenmek için kırsal turizme daha fazla önem verilerek bölgede ki işletmelerin artmasını ve kırsal turizmin potansiyel gelirinin yükseltilmesini istediği sonucuna ulaşılmıştır.
Nurettin AYAZ 2012	Kırsal turizm ve paydaşları:	Kırsal alanlarda turizm talebinin zaman içinde

	Belediye başkanlarının tutumlarına yönelik bir araştırma	çeşitlilik göstererek arttığı bir ortamda kırsal alanların düzenlenmesi, idaresi, gelişmesi ve turizm açısından değerlenmesi için paydaş katılımcıların (belediye başkanları) gelişime yönelik çalışmalarda rol almaları gerekmektedir. Önerilen güçlendirme modeli ise belediye başkanlarının turizme katılım düzeylerinin arttırılması olarak hedeflenmiştir.
Ayşe Nevin SERT 2013	Kırsal turizm bölgelerinde festivallerin yerel halk üzerindeki sosyal etkileri: Beypazarı festivaline yönelik bir araştırma	Araştırma neticesinde; festivallerin yerel halka göre sosyal faydalarının sosyal maliyetinden daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Sosyal fayda (%92) olarak; Beypazarı festivallerinin yerel halkı mutlu ettiği ve imajını artırdığı düşünülmektedir. Sosyal maliyet ise; trafik yoğunluğu gibi faktörlerin yarattığı olumsuzluklardır (%73).
Begüm Dilara EMİROĞLU 2013	Kazdağı yöresinde yaşayan yerel halkın Kırsal turizme bakışının değerlendirilmesi: Adatepe ve Mehmet alan köyleri örneği	Araştırmaya göre; Mehmet alan köyü sakinleri turizme daha iyimser yaklaşırken, Adatepe köyü sakinleri turizme daha mesafeli ve olumsuz yaklaşmaktadır. Ele alınan iki köyün sakinlerinin turizm öncesi ve sonrası beklentileri uyuşmamaktadır. Adatepe köyü sakinleri bekledikleri gibi turizmin olumlu yönlerinden faydalanamadıklarından dolayı mesafeli yaklaşmaktadırlar. Bu algının kırılmasına yönelik beklentilerin ve turizmin getirdiklerinin daha planlı yürütülmesi, iki köy sakinlerine turizm konulu eğitim ve seminer verilmesi ve son olarak yörenin turizm potansiyelinin anlaşılmasına yardımcı olunması sonuçlarına ulaşılmıştır.
Cenk TORUN 2015	Elazığ ilinin Kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir çalışma	Araştırma içerisinde yerel halk ve yerel yönetim ile yürütülen ortak bir mülakat sonucunda; Kırsal Turizm ile ilgili çeşitli düzenlemeler ve projelerle beraber Elazığ ilinde yaşanan göç, işsizlik ve sosyokültürel boşluğun doldurularak geliştirilebileceği gözlemlenmiştir. Gerekli destek ve altyapı çalışmaları ile Kırsal turizme yönelik ilginin artacağı sonucuna ulaşılmıştır.
Utku ONGUN 2015	Kırsal turizmin kırsal kalkınmaya etkisi: Şirince örneği	Kırsal turizm ile beraber kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için çeşitli öneriler ortaya atılmıştır. Araştırmaya göre bu öneriler; reklam yapılması, el sanatlarına önem verilmesi, konaklama alanlarının ve doğal güzelliklerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve bu sayede kırsal turizmin gelişerek değer kazanacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 1'de kırsal turizm konulu incelenen 11 tez içerisinde kullanılan anahtar kelimelerin görselleştirilmesi adına hazırlanan kelime bulutu hali yer almaktadır. Kullanılan anahtar kelimelerin

sıklığına göre kelime bulutunda büyükten küçüğe doğru dağılım göstermektedir. En çok kullanılan anahtar kelimeler ise " Turizm", "Turizm Bölgeleri" ve "Kırsal Turizm" dir.

Şekil 1: Çalışmalarda Kullanılan Anahtar Kelime Bulutu

SONUÇ VE ÖNERILER

Bu araştırmada YÖK AKADEMİK merkezinde yayımlanan tezlerin bibliyometrik niteliklerinin tespit edilmesi, değerlendirilmesi, ne gibi sonuçlara varıldığının tespit edilmesi, bulguların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde; çalışmaların genellikle 100 sayfa ve üzeri, tek yazarlı, 3-4 anahtar kelimeye sahip, büyük kısmında "Kırsal Turizm" anahtar kelimesi bulunan, nicel, nitel ve karma yöntemlerle hazırlanan, kırsal turizm ve kırsal kalkınmayı inceleyen tezler olduğu görülmüştür.

Araştırmanın hepsi kırsal turizm üzerine gerçekleştirildiği görülmektedir. Kırsal turizm konusuna yönelik tezler nitel, nicel ve karma yöntemlerle ele alındığı görülmektedir. Kırsal turizm ve kırsal kalkınma konularının üzerinde durulmuş ve kırsal alanlarda kırsal turizm etkinliklerini geliştirmek adına çözüm ve projeler sunulmuştur. Genel anlamda; incelenen kırsal turizm konulu tezlere bakıldığında önce yerel halka eğitim ve seminer verilerek bilinçlendirilmesi gerçeği ortaya çıkmıştır. Kırsal alanlarda yaşayan yerel halkla yapılan çalışmalar neticesinde; bazı yöre halkları kırsal turizm ve turizm etkinliklerinin beklentilerini karşılamadığını ve gerek olmadığını düşünse bile diğer taraftan bakıldığında daha çok gelişmesi gerektiğini ve beklentilerini karşılamasını istedikleri olumlu bir halkıda içlerinde barındırıyorlar. Olumlu ve istekli olan yöre halkına göre istihdamın artması ve

destek verilmesi ile birlikte yaşadıkları kırsal alanın turist çekiciliği, ekonomik ve sosyokültürel anlamda canlanmasını istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kırsal alanlarda ki halka gerekli bilinçlendirme yapıldığında ve hem maddi hem de manevi destek sağlandığında kırsal alanlara ilginin artacağı, sürdürülebilirlik ilkesi gereği kırsal alanlarda ki doğal güzelliklerin korunacağı ve kentlere göçlerin azalacağı gerçeği ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, O. K. (1992). Yerel yönetimler ve turizm. *Anatolia: Turizm, Çevre ve Kültür Dergisi*, *3*(4), 18–23.

Akça, A. H. (2004). Dünyada ve Türkiye'de kırsal turizm. *Standard: Ekonomik ve Teknik Dergi*, *43*(513), 45–52.

Avcıkurt, C., & Köroğlu, Ö. (2008). Kırsal turizm. N. Hacıoğlu & C. Avcıkurt (Ed.), *Turistik ürün çeşitlendirmesi* (ss. 61–82). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ayaz, N., Yeşiltaş, M., & Türkmen, F. (2012). Turizm eğitimi alan öğrencilerin kırsal turizme bakış açıları ve algıları üzerine bir araştırma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *14*(22), 103–112.

Çeltek, E. (2004). *Kırsal turizm ve Tokat ilinin kırsal turizm potansiyelinin SWOT analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Çıkın, A., Çeken, H., & Uçar, M. (2009). Turizmin tarım sektörüne etkisi: Agro-turizm ve ekonomik sonuçları. *Tarım ve Ekonomi Dergisi*, *15*(1), 1–8.

Emiroğlu, B. D. (2013). *Kazdağı yöresinde yaşayan yerel halkın kırsal turizme bakışının değerlendirilmesi: Adatepe ve Mehmetalan köyleri örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Erdönmez, C. (2005). Köykent: Olumlu ve olumsuz yönleriyle bir kırsal kalkınma projesinin çözümlemesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, *A*(2), 35–51.

Gökçe, F. (2006). *Yerel destinasyonlarda turizm potansiyelinin belirlenmesinde SWOT (FÜTZ) analizi tekniği: Giresun örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Gürsoy, S. (2006). *Merkezi idare ve yerel yönetimler açısından bölgesel turizm planlaması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

https://www.avekon.org/papers/486.pdf Erişim Tarihi: 15.10.2025

https://www.tkdk.gov.tr/Content/File/BasvuruFiles/BasvuruPaketiHazirlamaDokumanlari/BasvuruCagriRehberi/3.1/302-3.pdf Erişim Tarihi: 15.10.2025

IPARD Programı, http://www.ipard.com.tr/ipard.html Erişim Tarihi: 15.10.2025

IPARD, http://www.tkdk.gov.tr/# Erişim Tarihi: 15.10.2025

Morgül, M. Ş. (2006). *Trakya Bölgesinde kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesine ilişkin analiz: Kırklareli örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Ongun, U. (2015). *Kırsal kalkınmanın kırsal turizme etkisi: Şirince örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Özkan, E. (2007). *Türkiye'de kırsal kalkınma politikaları ve kırsal turizm* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öztürk, A. S. (2010). *Antalya Körfezi batısında kırsal turizm: Potansiyel ve geliştirme stratejileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Sert, A. N. (2013). *Kırsal turizm bölgelerinde festivallerin yerel halk üzerindeki sosyal etkileri: Beypazarı festivali örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Soykan, F. (2004). *Kırsal alanların turizm potansiyelinin saptanması ve Şirince Köyü'ne (İzmir) uygulanması*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu [TKDK]. (2013). *Katılım öncesi yardım aracı kırsal kalkınma programı (IPARD): Başvuru çağrı rehberi* (Sürüm 3.1).

Torun, C. (2015). *Elazığ ilinin kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

Uçar, M., Çeken, H., & Ökten, Ş. (2010). *Kırsal turizm ve kırsal kalkınma: Fethiye örneği*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Uçar, M., Uçar, H., Kurnaz, A., & Kurnaz, H. A. (2012). Kırsal turizmin sosyoekonomik yapıya etkisi: Fethiye örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *14*(22), 75–82.

Yallagöz, T. D. (2010). *Alternatif bir turizm çeşidi olarak kırsal turizm: Çanakkale bölgesi Ayvacık yöresi uygulaması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

JOMTAF
Management, Tourism, Foresight

2025 Volume:2 Issue:2

SAĞLIK TURİZMİNDE BEKLENTİ, KALİTE VE MEMNUNİYET KONULU ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ: SİSTEMATİK DERLEME

A SYSTEMATIC REVIEW OF RESEARCH ON EXPECTATION, QUALITY, AND SATISFACTION IN HEALTH TOURISM

Mirislam MUSAZADE [1]
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, musazade@stu.comu.edu.tr, ORCID:0009-0004-7265-6129
Doç. Dr. Buket BULUK EŞİTTİ
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi, bulukbuket@comu.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-5646-6166

Özet

Sağlık turizmi, son yıllarda dünyada ve Türkiye'de en fazla büyüyen sektörlerden birine dönüşmüştür. Bu rekabetçi sektörde başarının anahtarı, sağlık kazanma amacıyla seyahat eden turistlerin beklentilerini karşılamak, yüksek hizmet kalitesi sunmak ve memnuniyeti sağlamaktır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, Türkiye'de sağlık turizmi alanında beklenti, hizmet kalitesi ve memnuniyet konularını ele alan, 1 Ocak 2010 - 1 Ekim 2025 yılları arasında yapılan akademik araştırmaları inceleyerek son 15 yıldaki gelişimini gözlemlemek, mevcut alanyazının eğilimlerini, bulgularını ve sık kullanılan metodolojik yaklaşımlarını ortaya koymaktır. Bu amaçla araştırmada, sistematik derleme için uluslararası kabul görmüş bir standart olan PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyses) 2020 yönergeleri takip edilerek, "DergiPark" veri tabanında yapılan tarama sonucunda belirlenen kriterlere uyan 14 çalışma analize dahil edilmiştir. Analizler sonucunda, sağlık turistlerinin temel beklentileri arasında maliyet avantajı, tıbbi hizmet kalitesi, personelin iletişim becerileri, süreç etkinliği ve fiziksel koşullar unsurlarının öne çıktığı saptanmıştır. Kalite algısının ise sıklıkla SERVQUAL boyutları temel alınarak ölçülmekte olup, personel davranışlarının unsurlarının sağlık turizminde kalite algısını belirleyici olduğu görülmüştür. Yine, algılanan hizmet kalitesinin sağlık turistlerinin memnuniyeti üzerinde güçlü ve pozitif bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Memnuniyetin ise tekrar ziyaret, tavsiye etme ve sadakat gibi olumlu davranışsal niyetleri önemli ölçüde etkilediği görülmüştür. Ayrıca, memnuniyet, algılanan değer ve deneyimsel kalite faktörlerinin, hizmet kalitesi ile davranışsal niyetler arasındaki ilişkide önemli rol oynadığı tespit edilmiştir. Son olarak dil bariyerinin, özellikle uluslararası sağlık turistleri için önemli bir memnuniyetsizlik kaynağı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın, Türkiye'nin sağlık turizmi hizmetlerinde beklenti, kalite ve memnuniyet dinamiklerine dair geniş bir bakış sunarak gelecek araştırmalar için önemli çıkarımlar sağlayacağı ve öneriler sunacağı öngörülmektedir..

Anahtar Kelimeler: Beklenti, Kalite, Memnuniyet, Sağlık Turizmi

Abstract

Health tourism has become one of the fastest-growing tourism sectors in recent years, both in Turkey and globally. The key to success in this competitive industry is to meet the expectations of tourists traveling for health reasons, to provide high service quality and to ensure satisfaction. The purpose of this systematic review is to reveal the trends, findings, and frequently used methodological approaches in the existing literature by examining academic research conducted between January 1, 2010 - October 1, 2025, on the topics of expectation, service quality, and satisfaction in the field of health tourism in Turkey and to observe the developments over the last 15 years. For this purpose, following the PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyses) 2020 guidelines, an internationally accepted standard for systematic reviews, 14 studies that met the criteria determined from a search conducted in the "DergiPark" database were included in the analysis. The studies focus on both medical and thermal tourism. The primary expectations of health tourists include cost advantages, quality of medical services, staff communication

[1] Sorumlu Yazar

skills, process efficiency, and physical conditions. Perception of service quality is frequently measured based on SERVQUAL dimensions, with staff behavior and process quality found to be key determinants. In the reviewed studies, it was consistently reported that perceived service quality has a strong and positive effect on health tourists' satisfaction. Satisfaction, in turn, was found to significantly influence positive behavioral intentions such as intention to revisit, recommend, and loyalty. Furthermore, factors such as satisfaction, perceived value, and experiential quality were identified as playing a significant role in the relationship between service quality and behavioral intentions. The language barrier stands out as a significant source of dissatisfaction, particularly for international health tourists. This review offers a broad overview of the dynamics of expectation, quality, and satisfaction in Turkey's health tourism services, providing important implications and recommendations for future research.
Keywords: Expectation, Quality, Satisfaction, Health Tourism.

GİRİŞ

Sağlık turizmi pazarındaki hızlı büyüme, destinasyonlar, sağlık merkezleri, hastaneler arasında yoğun bir rekabete yol açmaktadır. Bu rekabetçi ortamda sürdürülebilir başarıyı yakalamanın anahtarı, sadece tıbbi işlemlerdeki klinik başarıya değil, aynı zamanda sağlık kazanma amacıyla seyahat eden turistlerin tüm hizmet süreci boyunca yaşadıkları deneyime bağlıdır. Dolayısıyla, sağlık turistlerinin hizmet almadan önceki beklentilerini anlamak, bu beklentileri karşılayan veya aşan yüksek hizmet kalitesi sunmak ve nihayetinde yüksek düzeyde memnuniyet sağlamak, sektördeki tüm paydaşlar için hayati bir zorunluluk haline gelmiştir. Alanyazında da vurgulandığı üzere, yüksek hizmet kalitesi algısı ve memnuniyet; sağlık turistlerinin kuruma veya destinasyona yönelik sadakatini, tekrar ziyaret niyetini ve olumlu ağızdan ağıza pazarlama (tavsiye etme) davranışlarını doğrudan etkileyen en önemli öncüllerdir.

Türkiye'nin sağlık turizmi pazarındaki konumunu güçlendirmesi, hizmet kalitesini ve memnuniyeti artıracak stratejiler geliştirmesine dolayısıyla bağlıdır. Bu stratejilerin geliştirilebilmesi için, mevcut durumu ve alanyazındaki eğilimleri analiz eden bilimsel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırma, Türkiye'deki sağlık turizmi alanyazınını belirli bir odakla (beklenti, kalite, memnuniyet) inceleyen sistematik derleme niteliğindedir. Sistematik derlemeler, belirli bir konudaki araştırmalardan bulgular, özellikler ve çıkarımlar bulmak için yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'de sağlık turizmi alanında beklenti, hizmet kalitesi ve memnuniyet konularını ele alan ve 1 Ocak 2010 - 1 Ekim 2025 tarihleri arasında DergiPark veri tabanında paylaşılan, yayınlanan, bulunan Türkçe akademik araştırmaları inceleyerek mevcut alanyazının eğilimlerini, bulgularını ve sık kullanılan metodolojik yaklaşımlarını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda, sağlık turizminde beklenti, hizmet kalitesi ve memnuniyet konulu 14 araştırma incelenmiş, analiz edilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sağlık Turizmi

Hastalıklardan tedavi görmek, mental ve fiziksel olarak iyilik halini korumak, geliştirmek veya yeniden kazanmak amacıyla yapılan seyahatler sağlık turizminin temelini oluşturur (Carrera ve Bridges, 2006:447). Sağlık turizmi, bireylerin tedavi edici, rehabilite edici veya sağlığı koruyucu hizmetleri almak amacıyla ikamet ettikleri yerin dışına yaptıkları planlı seyahatler bütünü olarak tanımlanabilir (Bookman ve Bookman, 2007:1). Bu kavrama yurtiçi ve yurtdışı seyahatler dahildir.

Sağlık turizmi, sunulan hizmetin niteliğine göre çeşitli alt dallara ayrılmaktadır. Alanyazında bu sınıflandırmanın genellikle dört ana başlıkta toplandığı görülmektedir: Medikal turizm, termal

turizm, yaşlı ve engelli turizmi ve SPA/wellness turizmi (Güzel ve Tuzlukaya, 2017: 5). Medikal turizm genellikle 2. ve 3. basamak sağlık kuruluşlarında, hekimler tarafından planlı olarak yapılan tedavi amaçlı uygulamaları kapsar. Termal turizm, termal sular, çamurlar ve iklimsel faktörler gibi doğal kaynakların kullanıldığı, sağlık, tedavi ve rehabilitasyon amaçlı hizmetleri ifade etmektedir. İleri yaş ve engelli turizmi 65 yaş ve üzeri bireylerin veya engelli bireylerin özel bakım ve rehabilitasyon ihtiyaçlarına yönelik gezi turları, terapiler ve destek hizmetlerini içeren turizm türüdür. SPA/wellness turizmi ise medikal bir tedavi zorunluluğu olmaksızın, bireylerin fiziksel ve zihinsel olarak daha iyi hissetmesini sağlayacak masaj, terapi, diyet ve egzersiz programları odaklı hizmetleri kapsar.

Beklenti, Hizmet Kalitesi ve Memnuniyet

Bu sistematik derlemenin temelini oluşturan üç kavram, çoğu pazarlama sektöründe sürecin ölçümlenmesini sağlayan ana faktörlerdendir. Sağlık hizmetlerinde beklenti, sağlık amacıyla seyahat eden turistlerin bir hizmeti almadan önce o hizmetin nasıl olması gerektiğine dair sahip olduğu öngörüdür veya hizmetin nasıl sunulacağının olasılığıdır (Hallem ve Barth, 2011: 121). Hizmet kalitesi, algılanan hizmet performansı ile beklenen hizmet arasındaki farkın bir değerlendirmesi olarak gösterilebilir. Alanyazında hizmet kalitesini ölçmek için sıklıkla SERVQUAL modeli kullanılmaktadır. Bu model kaliteyi beş boyutta değerlendirir, fiziksel özellikler (tesisin görünümü, ekipman, temizlik), güvenilirlik (hizmetin hatasız ve zamanında sunulması), heveslilik (personelin yardım etme isteği ve hızı), güvence (personelin bilgisi, nezaketi ve güven vermesi) ve empati (hastaya kişisel ilgi gösterilmesi) (Parasuraman vd., 1988: 23). Memnuniyet ise sağlık amacıyla seyahat eden turistin geçtiği süreç sonunda beklentilerinin ne kadar karşılandığının değerlendirilmesi olarak görülebilir (Pizam ve Ellis, 1999: 326).

YÖNTEM

Çalışma, sağlık turizmi alanında sağlık turistlerinin beklentisi, hizmet kalitesi algısı ve memnuniyet konularını ele alan ve ilgili konularda 1 Ocak 2010 - 1 Ekim 2025 tarihleri arasında DergiPark veritabanında yayınlanmış Türkçe akademik araştırmaları inceleyerek mevcut alanyazını sistematik biçimde değerlendirmesi, mevcut durumun incelenmesini, araştırma boşluklarının belirlenmesini amaçlayan bir sistematik derleme (systematic review) niteliğindedir. Sistematik derleme araştırılan konudaki araştırmalardan bulgular, özellikler ve çıkarımlar bulmak için yaygın kullanılan bir yöntemdir (Sataloff ve d., 2021). Çalışma kapsamında sistematik araştırma yöntemi kullanılarak öncelikle konuya yönelik yapılmış araştırmalar karşılaştırılıp konuyla ilgili sorular cevaplandırılmış

ve bu cevaplara göre sonuçlar elde edilmiştir. Araştırma, sistematik derlemeler için uluslararası kabul gören ve geniş kullanılan güncel PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) 2020 yönergeleri dikkate alınarak tasarlanmıştır.

Yapılan sistematik derleme için temel araştırma soruları aşağıdakilerdir:

1. Türkiye'de sağlık turizminde beklenti, hizmet kalitesi ve memnuniyet konularında 01.01.2010-01.10.2025 tarihleri arasında DergiPark veri tabanında yayımlanan Türkçe makalelerin yıllara göre dağılımı, odaklandığı sağlık turizmi türleri (medikal, termal vb.) ve metodolojik yaklaşımlar nelerdir?
2. Bu çalışmalarda sağlık turistlerinin (yerli ve yabancı) Türkiye'deki hizmetlere yönelik temel beklentileri nelerdir?
3. Sağlık turizminde hizmet kalitesini ve kalite algısını etkileyen temel faktörler nelerdir?
4. Sağlık turistlerinin memnuniyetini belirleyen temel faktörler nelerdir?
5. İncelenen alanyazında beklenti, hizmet kalitesi ve memnuniyet kavramları arasındaki ilişkiler nasıl ele alınmıştır?
6. Bu konulardaki araştırmalarda sıklıkla kullanılan veri toplama yöntemleri ve ölçekler nelerdir?

Tarama ve Analiz

Sistematik derleme kapsamında alanyazın taraması, Türkçe akademik yayınları kapsamlı bir şekilde barındıran, araştırmalara kolay ve açık erişim sağlayan DergiPark akademik veri tabanı ile sınırlandırılmıştır. Tarama, sadece Türkçe olarak yayımlanmış çalışmaları kapsayacak şekilde yapılmıştır. Zaman aralığı olarak 1 Ocak 2010-1 Ekim 2025 tarihleri arasında yayımlanmış makaleler hedeflenmiştir. Bu tarih aralığı, taramanın güncelliğini sağlamak ve Türkiye'de sağlık turizmi alanında beklenti, hizmet kalitesi ve memnuniyet konularını ele alan araştırmaların son 15 yıldaki gelişimini gözlemlemek amacıyla belirlenmiştir.

Veri tabanında tarama yapılırken, araştırmanın odak kavramlarını içeren anahtar kelimeler kullanılmıştır. Temel arama terimlerinden bazıları şunlardır: "Sağlık turizmi", "medikal turizm", "termal turizm", "hizmet kalitesi", "hasta memnuniyeti", "turist memnuniyeti", "beklenti". Bu anahtar kelimeler, DergiPark veri tabanının arama motorunda çeşitli kombinasyonlarla (örneğin, "Sağlık turizminde hizmet kalitesi"; "medikal turizmde memnuniyet"; "Termal turizmde beklenti") taranmıştır. Aramalar, makalelerin başlık, özet ve anahtar kelime alanlarında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma seçimi, PRISMA akış şemasına uygun olarak birkaç aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, DergiPark veri tabanından ilgili olabilecek çalışmalar belirlenmiştir. Bu tarama sonucunda başlangıçta 17 makale tespit edilmiştir. İkinci aşamada, bulunan makalelerin başlıkları ve özetleri, dahil etme ve dışlama kriterlerine göre incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda konuyla doğrudan ilgili olmayan veya kriterleri karşılamayan çalışmalar elenmiştir. Üçüncü aşamada, uygun görülen makalelerin tam metinleri incelenerek nihai karar verilmiştir. Tam metin incelemesi sonucunda, kriterleri karşılamadığı anlaşılan 3 makale daha çıkarılmıştır. Sonuç olarak, belirlenen kriterlere tam

olarak uyan 14 makale sistematik derlemeye dahil edilmiştir.

Dahil edilen 14 makaleden veriler, önceden hazırlanmış bir veri çıkarma formuna işlenmiştir. Bu formda her çalışma için; yazar(lar), yayın yılı, çalışmanın amacı, araştırma yöntemi, örneklem/katılımcı grubu, odaklanılan sağlık turizmi türü, kullanılan ölçüm araçları ve ölçekler, temel bulgular (beklenti, kalite, memnuniyet ve aralarındaki ilişkilerle ilgili) gibi bilgiler elde edilmiştir. Çıkarılan veriler, tematik analiz yaklaşımıyla sentezlenmiştir. Benzer bulgular gruplandırılmış, farklılıklar, eğilimler belirlenmiş ve bir araya getirilmiştir. Çalışmaların metodolojik kalitesini değerlendirmek amacıyla, farklı araştırma tasarımlarının (nitel, nicel ve karma yöntemler) bir arada değerlendirilmesine olanak sağlayan MMAT (Mixed Methods Appraisal Tool) 2018 kullanılmıştır (Hong vd., 2018). Bu değerlendirme aracında her çalışma, kendi metodolojik kategorisine (nicel tanımlayıcı veya nitel) göre 5 temel kriter üzerinden 'Evet', 'Hayır' veya 'Bilgi Yok' şeklinde puanlanmıştır. Değerlendirme sonucunda çalışmaların metodolojik yetkinlik düzeyleri belirlenmiş, ancak hiçbir çalışma kalite puanı nedeniyle analiz dışı bırakılmamıştır.

Dahil Etme ve Dışlama Kriterleri

Alanyazın taraması sonucunda bulunan çalışmaların bu sistematik derlemeye uygunluğunu belirlemek amacıyla, araştırmanın hedefleri ve araştırma soruları doğrultusunda net dahil etme (inclusion) ve dışlama (exclusion) kriterleri tanımlanmıştır. Bu kriterler, seçilen 14 makalenin veri setini oluşturma sürecinde şeffaflığı sağlamak için kullanılmıştır.

Dahil Etme Kriterleri:

- Konu: Çalışmanın, Türkiye bağlamında sağlık turizmi (medikal, termal, yaşlı, engelli, wellness vb.) konusunu ele alması.
- Odak: Çalışmanın, beklenti, hizmet kalitesi ve/veya memnuniyet kavramlarından en az birini ana değişken veya temel tema olarak incelemesi.
- Yayın Türü: Hakemli bir dergide yayımlanmış tam metin araştırma makalesi olması (ampirik veya kavramsal derlemeler dahil edilmiştir).
- Dil: Makalenin yayın dilinin Türkçe olması.
- Yayın Tarihi: Makalenin 1 Ocak 2010 - 1 Ekim 2025 tarihleri arasında yayımlanmış olması.
- Veri Tabanı: Çalışmanın DergiPark akademik veri tabanında dizinlenmiş ve erişilebilir olması.

Dışlama Kriterleri:

- Konuyla doğrudan ilgili olmayan (örn. sadece genel turizm, sadece klinik tıp) veya beklenti, kalite, memnuniyet kavramlarını ana odak noktası yapmayan çalışmalar.
- Yayın türü olarak kitap, yayımlanmamış tezler, konferans bildirileri olan yayınlar.
- Yayın dili Türkçe olmayan çalışmalar.
- Taraması yapılan DergiPark veri tabanı dışında yer alan (örn. ULAKBİM TR Dizin, Google Akademik, YÖK Tez Merkezi, Web of Science, Scopus vb.) çalışmalar.
- Belirtilen tarih aralığının (1 Ocak 2010 - 1 Ekim 2025) dışında kalan çalışmalar.
- Tam metnine erişilemeyen çalışmalar.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmanın sınırlılıkları aşağıdakilerdir:

- Tarama, sadece DergiPark veri tabanı ile sınırlı tutulmuştur. ULAKBİM TR Dizin, Google Akademik, YÖK Tez Merkezi veya uluslararası veri tabanlarında (Web of Science, Scopus vb.) yer alan Türkiye konulu ancak DergiPark'ta yer almayan Türkçe veya İngilizce makaleler bu derlemenin kapsamı dışındadır.
- Sistematik derlemeye sadece Türkçe makaleler dahil edilmiştir. Türkiye'deki sağlık turizmini konu alan ancak İngilizce veya başka dillerde yayımlanmış diğer çalışmalar derlemeye dahil edilmemiştir.
- Derleme, yalnızca hakemli dergilerde yayımlanmış makaleleri kapsamaktadır. Kitaplar, kitap bölümleri, yayımlanmamış tezler, konferans bildirileri veya sektör raporları gibi diğer potansiyel bilgi kaynakları incelenmemiştir.
- İncelenen dönem 1 Ocak 2010 - 1 Ekim 2025 arası ile sınırlandırılmıştır. 2010 öncesi yapılan çalışmalar veya 1 Ekim 2025 tarihinden sonra eklenen güncel çalışmalar derlemeye dahil edilmemiştir.
- Bu çalışmanın metodolojik bir sınırlılığı olarak, incelenen nicel araştırmaların büyük çoğunluğunda "kolayda örnekleme" yönteminin kullanılmış olması gösterilebilir. MMAT değerlendirmesinde bu durum araştırmanın konusu ve doğasına uygun kabul edilmekle birlikte, elde edilen bulguların istatistiksel açıdan sınırlı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Çalışma sonuçları, bu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak yorumlanmalıdır. Ancak bu

sınırlılıklara rağmen çalışma, DergiPark veri tabanındaki Türkçe alanyazının belirtilen konulardaki genel eğilimlerini ve bulgularını yansıtması açısından değerlidir.

BULGULAR

Çalışmada, Türkiyede sağlık turizminde beklenti, kalite ve memnuniyet konulu, DergiPark veritabanında yer alan, 1 Ocak 2010 - 1 Ekim 2025 aralığında yayınlanan makalelerin içerikleri incelenerek çalışmaların sistematik derlenmesi sonucunda elde edilen bulgular tablo ve grafikler şeklinde sunulmuştur. Bu aşamadan önce, araştırmaya dahil edilen çalışmaların metodolojik kalitesini ve bilimsel kanıt gücünü belirlemek amacıyla MMAT (Mixed Methods Appraisal Tool) analizi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaların MMAT (Mixed Methods Appraisal Tool) Kalite Değerlendirmesi Tablosu

Yazar(lar) ve Yıl	Yöntem	Amaç Açık mı?	Veri Uygun mu?	Yaklaşım Uygun mu?	Ölçüm Araçları Uygun mu?	Analiz Yöntemi Uygun mu?	MMAT Skoru	Notlar / Açıklama
Kılınç (2017)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Olgun ve Bostan (2025)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Özgün Ova vd. (2019)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Sancar (2023)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Savaşkan ve Çavuş (2025)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Ataman vd. (2017)	Nicel	Evet	Evet	Hayır*	Evet	Evet	4/5	Örnekleme stratejisi metinde net tanımlanmamıştır
Göker ve Öztürk (2022)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Kanıboz ve Baktır (2024)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Karagöz vd. (2022)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Yalman vd. (2023)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Seçilmiş (2012)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	
Ünal ve Demirel (2011)	Nicel	Evet	Evet	Evet	Evet*	Evet	5/5	Ölçek geçerlilik raporlaması sınırlıdır
Salman ve Esen (2023)	Nitel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	Nitel yaklaşım uygundur
Uzun ve Ağca (2025)	Nitel	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet	5/5	Netnografik veri kaynağı uygundur

Yapılan MMAT analizi sonucunda, sistematik derlemeye dahil edilen çalışmaların büyük çoğunluğunun belirlenen metodolojik kalite standartlarını karşıladığı görülmüştür. Değerlendirme tablosunda da izlendiği üzere, Ataman ve diğerleri (2017) dışındaki tüm çalışmalar tam puan (5/5) alarak yüksek değerlendirilmiştir Ataman ve diğerlerinin çalışması, örnekleme stratejisinin metin içerisinde tanımlanmaması nedeniyle ilgili kriterden puan kaybına uğramıştır.

Öte yandan, incelenen nicel çalışmaların önemli bir kısmında "kolayda örnekleme" (convenience sampling) yönteminin tercih edildiği tespit edilmiştir. İstatistiksel açıdan sınırlı olan bu yöntem, MMAT değerlendirmesinde araştırmaların doğası ve sahadaki kısıtlılıklar göz önüne alınarak "amaca

uygun" (Evet) olarak kabul edilmiştir. İncelenen araştırmalar, belirli bir zaman diliminde ve belirli bir coğrafi lokasyonda bulunan sağlık turistlerini analiz etmeyi hedeflemiş, katılımcılar ise doğrudan hizmet aldıkları hastane veya termal tesislerde, hizmet sürecinin hemen ardından sürece dahil edilmiştir. Sağlık turistleri gibi hareketli, kalış süresi kısıtlı ve ulaşılması zor bir popülasyondan veri toplamak için bu yöntemin en pratik ve uygulanabilir strateji olduğu değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, Ünal ve Demirel (2011) gibi alanın erken dönem çalışmalarında kullanılan ölçüm araçlarının yapısal geçerlilik ve güvenilirlik raporlamalarının, güncel çalışmalara kıyasla daha sınırlı detay içerdiği not edilmiştir. Genel çerçevede, bu metodolojik kısıtlılıklara rağmen çalışmaların araştırma sorularını yanıtlayacak nitelikli veriye ve analiz derinliğine sahip olduğu, dolayısıyla derleme kapsamında sentezlenen bulguların bilimsel kanıt gücünün yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

İncelenen Araştırmaların Genel Dağılımı ve Özellikleri

Grafik 1'de, incelenen makalelerin yayınlandığı yıllar gösterilmektedir.

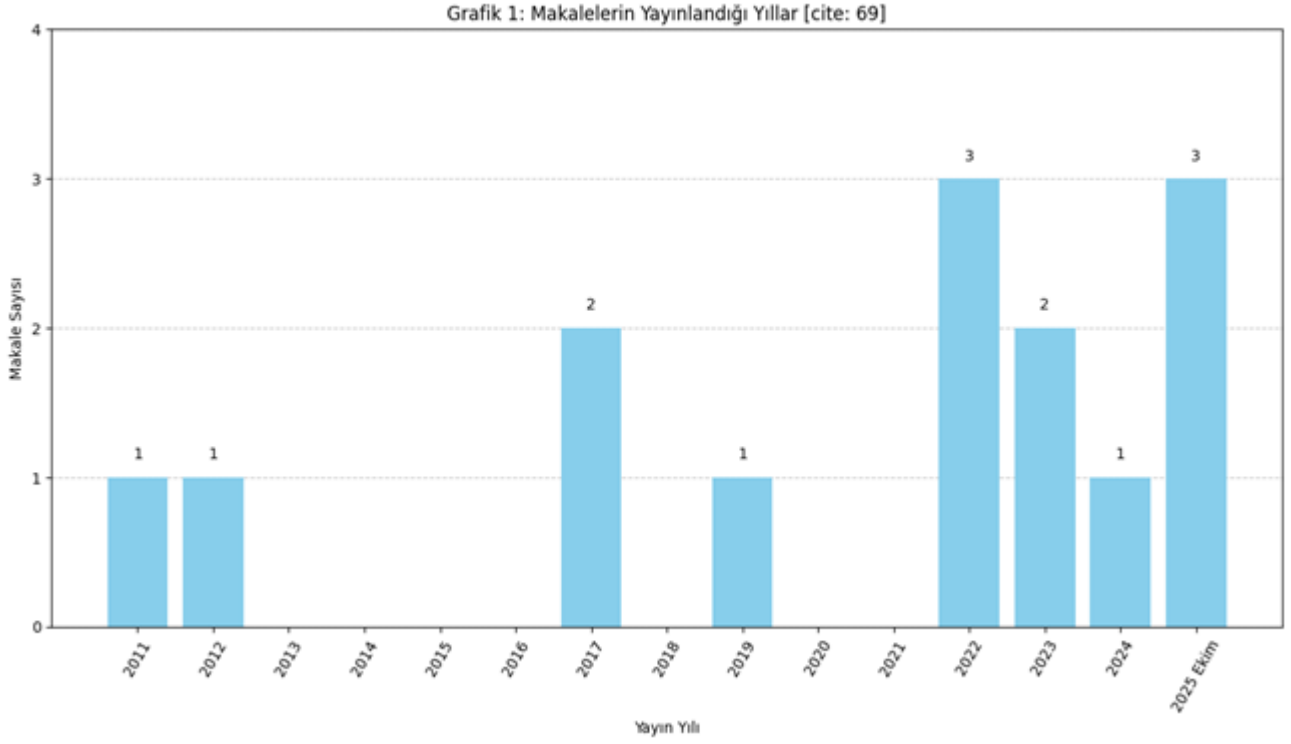

Grafik 1'e göre, çalışmaların yayın yılları 2011 - 2025 Ekim ayları arasında geniş bir zaman dilimine yayılmaktadır. 14 makalenin yayın tarihlerine bakıldığında, 2011 ve 2012'de bir, 2017'de iki, 2019'da bir, 2022'de üç, 2023'te iki, 2024'te bir ve Ekim 2025'e kadar olan süreçte ise üç makalenin yayımlandığı görülebilir. Bu dağılım, Türkiye'de sağlık turizminde beklenti, kalite ve memnuniyet

konularına yönelik akademik ilginin özellikle 2020'li yıllarda belirginleştiğini göstermektedir. 2020-2021 yıllarındaki göreceli yayın azlığı, tüm dünyayı etkileyen COVID-19 pandemisinin araştırma süreçlerini, akademik yayıncılığı ve genel olarak turizm sektörünü yavaşlatmasının muhtemel bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. İncelenen zaman aralığının son yıllarında (2022-2025) daha fazla çalışmanın yayımlanmış olması, konunun güncelliğini ve akademik alandaki popülerliğini arttırdığına işaret etmektedir.

Araştırılan makaleler, Türkiye'deki çeşitli sosyal bilimler, işletme, turizm ve sağlık yönetimi alanlarında yayın yapan akademik dergilerde yayınlanmıştır. Spesifik olarak, makalelerin yayımlandığı dergiler şunlardır: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, Journal of Humanities and Tourism Research (JoHUT), Vizyoner Dergisi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi, Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, Aydın Adnan Menderes University Journal of Travel and Tourism Research, Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD). Çalışmaların, multidisipliner yaklaşımla ele alındığı ve farklı akademik çevrelerin ilgisini çekebildiği dikkat çekmektedir.

Derlenen çalışmaların odaklandığı sağlık turizmi alt dallarında medikal turizm ve termal turizm dallarının belirgin bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. Medikal turizme odaklanan toplam 10 çalışma, genellikle hizmet kalitesi, hasta memnuniyeti, hasta sadakati, algılanan değer, davranışsal niyetler, hasta güvenliği, erişilebilirlik ve hasta beklentileri gibi konuları nicel veya nitel yöntemlerle incelemiştir. Termal turizme odaklanan dört çalışma ise daha çok termal deneyim, memnuniyet, tekrar ziyaret ve özellikle yaşlı turistlerin hizmet algıları gibi konulara yoğunlaşmıştır. Çalışmalarda spa, ileri yaş ve engelli turizmi gibi diğer alt dallara ise kavramsal olarak veya örneklem özellikleri bağlamında değinildiği görülmüştür.

Araştırmaların büyük kısmı Türkiye'nin önemli sağlık turizmi merkezi olan İstanbul'da (5 çalışma), Sivas, Ankara, İzmir, Eskişehir, Kocaeli ve Bolu'da her bölgede birer çalışma yapılmıştır. Çalışmaların birinde aynı zamanda İstanbul, Ankara ve İzmir'den hasta / turistlerin memnuniyeti araştırılmış, bir diğerinde turizmin termal turizm olduğu belirtilmiş ama bölge belirlenmemiştir. Grafik 2'de araştırmaların yöneldiği sağlık turizm türü ve ilgili bölgelerin dağılımı verilmiştir. Dağılım araştırmaların genellikle İstanbul'da ve medikal turizm üzerinde yoğunlaştığını göstermektedir. Sistematik derleme zamanı incelenen alanyazın taraması metodolojisiyle yapılan bir diğer makale bu

grafikte yer almamıştır.

Derlemeye dahil edilen ampirik araştırmaların örneklem grupları çeşitlilik içermektedir. Katılımcıların kökeni açısından bakıldığında, hem yerli sağlık turistlerini (örn. Bolu, Sakarıılıca ve Sivas'taki termal turizm çalışmaları) hem de uluslararası sağlık turistlerini ele alan çalışmalar bulunmaktadır. Uluslararası katılımcılara odaklanan çalışmalar arasında, Iraklı turistler ve Hollanda'da yaşayan Türk diasporası gibi belirli milliyet veya grupları inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Cinsiyet dağılımı çalışmalara göre farklılık göstermektedir. Bazı çalışmalarda kadın katılımcıların, bazılarında ise erkek katılımcıların oranı daha yüksekken, genel olarak her iki cinsiyetin de araştırmalarda temsil edildiği görülmektedir. Yaş aralığı açısından da benzer bir çeşitlilik söz konusudur. Bazı araştırmalar özellikle yaşlı (60 yaş ve üzeri) popülasyona odaklanırken, diğer çalışmalar 18 yaşından başlayarak genç yetişkinleri, orta yaşlıları ve yaşlıları içeren daha geniş bir yaş spektrumunu kapsamaktadır.

Tablo 2. Araştırmaların Yöneldiği Bölgeler ve Sağlık Turizmi Türleri

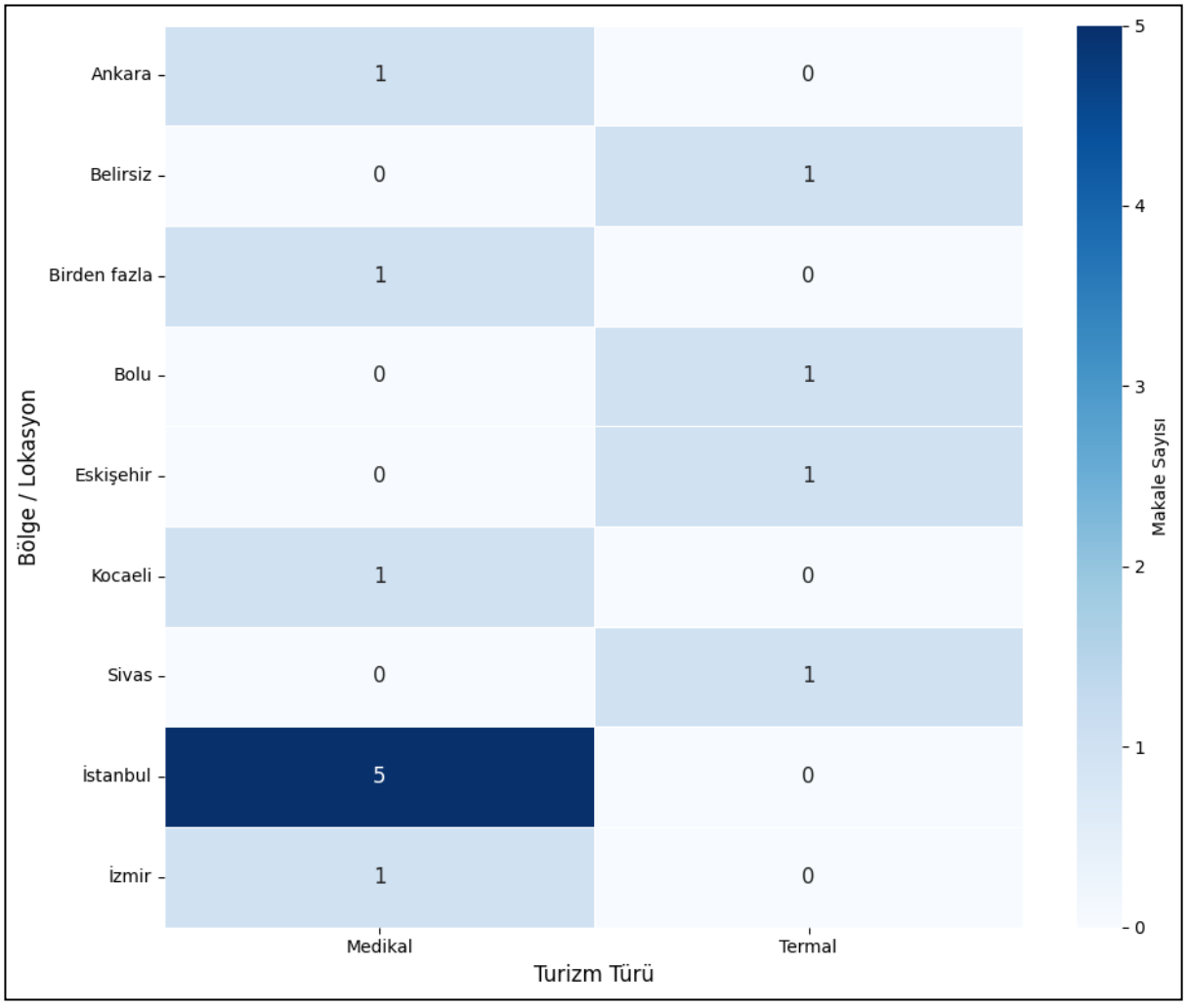

Sağlık Turistlerinin Beklentilerine İlişkin Bulgular

İncelenen araştırmalarda, sağlık turistlerinin Türkiye'yi tercih etme nedenlerini ve hizmetlerden beklentilerinin farklı açılardan ele alındığı dikkat çekmektedir. Beklentilerin, yalnızca tıbbi sonuçlarla sınırlı kalmadığı, hizmet sürecinin bütününe yayıldığı görülmektedir. Öne çıkan temel beklentiler arasında maliyet avantajının ilk sırada bulunduğu saptanmıştır. Özellikle uluslararası sağlık turistleri için Türkiye'deki tedavi ücretlerinin kendi ülkelerine veya rakip destinasyonlara kıyasla daha uygun olması önemli bir çekim faktörüdür (Kılınç, 2017: 137; Savaşkan ve Çavuş, 2025: 100). Fiyatların makul olması, özellikle masraflarını kendileri karşılayan hastalar için kritik bir tercih nedenidir (Salman Salman ve Esen, 2023: 413,420; Kanıboz ve Baktır, 2024: 89-99).

Sağlık amacıyla seyahat eden turistler, Türkiye'deki doktorların eğitim düzeyi, deneyimi ve uzmanlığına (Kılınç, 2017: 138; Kanıboz ve Baktır, 2024; Savaşkan ve Çavuş, 2025: 100-101), kullanılan tıbbi cihazların modernliği ve teknolojik yeterliliğine (Salman Salman ve Esen, 2023: 416-418), tedavinin başarısına ve güvenilirliğine önem vermektedirler. Ayrıca, uluslararası akreditasyonların (örn. JCI) varlığı da kalite beklentisi ve güven açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir (Kılınç, 2017: 134).

Personel ile ilgili beklentilerin de sıklıkla vurgulandığı ulaşılan bir diğer sonuçtur. Sağlık personelinin (doktor, hemşire ve diğer çalışanlar) bilgili, ilgili, güler yüzlü, saygılı ve empatik olması beklenmektedir (Ünal ve Demirel, 2011: 104-105; Seçilmiş, 2012: 241-244; Özgün Özgün Ova. Biçer ve Yurcu, 2019: 152-153). Özellikle yabancı hastalar için personelin yabancı dil bilgisi ve etkili iletişim kurabilmesi kritik bir beklentidir. Dil engeli önemli bir memnuniyetsizlik kaynağı olarak belirtilmektedir (Salman Salman ve Esen, 2023: 422-427).

Hizmet süreci ve erişilebilirlik ile ilgili beklentilerin de önemli olduğu saptanmıştır. Hastalar, randevu almanın kolay olmasını (Sancar, 2023: 402), bekleme sürelerinin kısa olmasını (Uzun ve Ağca, 2025: 177-178,180), bürokratik işlemlerin az ve hızlı olmasını ve hastaneye ulaşımın kolay olmasını (Sancar, 2023: 402-408) beklemektedirler. Ayrıca tedavi süreci hakkında açık, anlaşılır ve zamanında bilgilendirme yapılması da temel beklentilerdendir (Salman Salman ve Esen, 2023: 422). Hastalara özel bir danışman atanması, beklentilerin karşılanması ve memnuniyetin artması açısından olumlu bir faktör olarak görülmektedir (Olgun ve Bostan, 2025: 41-55).

Fiziksel koşullar ve konfor da beklentiler arasında yer aldığı görülmüştür. Hastanelerin ve konaklama tesislerinin temizliği, hijyeni (Ünal ve Demirel, 2011: 110-111; Salman Salman ve Esen, 2023:416-418), odaların konforu, genel hastane ortamının modern ve estetik olması beklenmektedir (Uzun ve

Ağca, 2025: 190-194). Termal turizm özelinde ise tesis imkanlarının (çocuk aktiviteleri, sosyal çevre, güvenlik ve özel programlar) yeterliliği de beklentiler arasındadır (Ünal ve Demirel, 2011: 111).

Güvenlik, mahremiyet ve kültürel duyarlılık gibi unsurların da sağlık turistlerinin beklentileri arasında yer aldığı tespit edilmiştir (Kılınç, 2017 132-133). Hastalar, kişisel bilgilerinin ve tedavi süreçlerinin gizliliğine önem vermekte, kendilerini güvende hissetmek istemekte (Seçilmiş, 2012: 241; Ataman vd., 2017: 34-38) ve kültürel farklılıklarına saygı gösterilmesini beklemektedirler (Kılınç, 2017: 138).

Sağlık Turizminde Hizmet Kalitesine İlişkin Bulgular

İncelenen çalışmalarda sağlık turizminde hizmet kalitesinin kritik bir unsur olduğunu ortaya koyulmuştur. İncelenen makalelerde hizmet kalitesinin ölçümünde sıklıkla Parasuraman ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilen SERVQUAL modelinin beş temel boyutuna (güvenilirlik, heveslilik/yanıt verebilirlik, güven, empati ve fiziksel özellikler) veya bu boyutların sağlık hizmetlerine uyarlanmış versiyonlarına başvurulduğu görülmektedir (Ataman vd., 2017: 35-37; Özgün Ova, Biçer ve Yurcu, 2019: 140-145; Karagöz vd., 2022; Salman Salman ve Esen, 2023: 411-412). Fiziksel unsurlar (hastanenin modernliği, temizliği, ekipman kalitesi, konfor) (Kılınç, 2017: 133-138; Salman Salman ve Esen, 2023: 416-418; Uzun ve Ağca, 2025: 190), güvenilirlik (hizmetin zamanında ve doğru sunulması, vaatlerin tutulması) ve güvence (personelin bilgisi, yetkinliği, nezaketi, hastaya güven vermesi) (Salman Salman ve Esen, 2023: 411-422) boyutları hasta algısında öne çıkan önemli unsurlardır. Bazı çalışmalarda, medikal turizme özgü olarak tıbbi personel kalitesi, destek hizmetleri kalitesi ve yönetim hizmetleri kalitesi gibi daha spesifik boyutlandırmaların da araştırıldığı görülmüştür (Ataman vd., 2017: 37).

Araştırmalarda hizmet kalitesini ölçmek için ağırlıklı olarak nicel yöntemler ve anket tekniği kullanılmıştır. Bu anketlerde sıklıkla SERVQUAL (Özgün Ova, Biçer ve Yurcu, 2019: 144; Karagöz vd., 2022; Salman Salman ve Esen, 2023: 414-415), SERVPERF (Özgün Özgün Ova, Biçer ve Yurcu, 2019: 144) veya bu modellerden uyarlanmış ya da araştırmacılar tarafından geliştirilmiş Likert tipi ölçeklere başvurulduğu görülmektedir. Bazı çalışmalarda ise hizmet kalitesi algısını derinlemesine anlamak amacıyla nitel görüşme (Salman Salman ve Esen, 2023) veya sınırlılıklar göze alınarak netnografi (Uzun ve Ağca, 2025: 177-184) gibi yöntemler de kullanılmıştır.

Sağlık Turizminde Memnuniyete İlişkin Bulgular

Araştırmalar sağlık turizminde hasta/turist memnuniyetinin hem hizmet kalitesinin önemli bir çıktısı hem de gelecekteki davranışsal niyetlerin (sadakat, tekrar ziyaret, tavsiye) belirleyicisi olduğunu

göstermektedir. İncelenen araştırmalarda rapor edilen genel memnuniyet düzeyleri farklılık göstermekle birlikte, birçok çalışmada Türkiye'de hizmet alan sağlık turistlerinin genel memnuniyetinin orta veya yüksek düzeyde olduğu bildirilmektedir (Ünal ve Demirel, 2011: 114; Kılınç, 2017: 138; Özgün Ova, Biçer ve Yurcu, 2019: 140-149; Karagöz vd., 2022: 6-9).

Memnuniyeti etkileyen en önemli faktörlerden biri algılanan hizmet kalitesidir (Karagöz vd., 2022: 9; Olgun ve Bostan, 2025: 41-69). Özellikle sağlık personelinin tutumu, ilgisi, iletişim becerileri ve profesyonelliği memnuniyet üzerinde belirleyici bir role sahiptir (Ünal ve Demirel, 2011: 114; Seçilmiş, 2012: 183). Tedavi sonucunun başarısı (Uzun ve Ağca, 2025: 188-190) ve tıbbi yeterlilik de memnuniyetin temelini oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra, fiziksel koşulların kalitesi (temizlik, konfor, modernlik) (Uzun ve Ağca, 2025: 188-190; Salman Salman ve Esen, 2023: 416-417), süreçlerin etkinliği (bekleme sürelerinin kısalığı, randevu kolaylığı) (Kılınç, 2017: 144), fiyat/maliyet algısı ve hasta güvenliğinin sağlanması gibi unsurlar da memnuniyeti doğrudan etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir.

Memnuniyetin en önemli sonuçları olarak tekrar ziyaret niyeti, başkalarına tavsiye etme ve kuruma/destinasyona sadakat gösterilmektedir. İncelenen birçok çalışma, hasta memnuniyeti ile bu olumlu davranışsal niyetler arasında güçlü ve pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Seçilmiş, 2012; Göker ve Öztürk, 2022; Denizli, 2022; Karagöz vd., 2022; Kanıboz ve Baktır, 2024; Savaşkan ve Çavuş, 2025). Memnun kalan hastaların aynı sağlık kuruluşunu veya Türkiye'yi tekrar tercih etme ve çevrelerine önerme olasılıklarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kanıboz ve Baktır, 2024: 99). Bu durum, memnuniyetin sağlık turizmi işletmeleri için sürdürülebilir başarının temelini oluşturduğunu göstermektedir.

Beklenti, Hizmet Kalitesi ve Memnuniyet Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

İncelenen çalışmalarda, algılanan hizmet kalitesinin hasta memnuniyeti üzerinde güçlü, pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Kılınç, 2017: 138; Ataman vd., 2017: 38; Salman Salman ve Esen, 2023: 427; Olgun ve Bostan, 2025: 41-69). Yüksek kaliteli olarak algılanan hizmetler doğrudan daha yüksek memnuniyet düzeylerine yol açmaktadır. Örneğin, Biçer ve diğerleri (2019), hem hizmet kalitesi algısının hem de ilişki kalitesi algısının yaşlı termal turistlerin tatminini pozitif yönde etkilediğini ve bu iki değişkenin tatmindeki değişimin %58'ini açıkladığını göstermiştir. Benzer şekilde, netnografik bir çalışma da hizmet kalitesi boyutları (iletişim, hijyen, operasyonel süreçler) ile hasta memnuniyeti arasında güçlü bir bağ olduğunu ortaya koymuştur (Uzun ve Ağca, 2025: 177-191).

Memnuniyetin, sadece bir sonuç değil, aynı zamanda gelecekteki olumlu davranışsal niyetlerin de (sadakat, tekrar ziyaret, tavsiye) kritik bir belirleyicisi olduğu görülmüştür. Birçok çalışma, hasta memnuniyeti ile davranışsal niyetler/sadakat arasında güçlü ve pozitif bir ilişki bulmuştur (Seçilmiş, 2012: 244; Göker ve Öztürk, 2022: 479; Savaşkan ve Çavuş, 2025: 110-113).

Bazı çalışmaların kalite, memnuniyet ve davranışsal niyet temel ilişki zincirini daha da detaylandırarak aracılık rollerini incelediği görülmüştür. Bu alandaki en net bulgulardan biri, Yalman ve diğerleri (2023) tarafından yapılan çalışmada ortaya konmuştur. Çalışmaya göre, hasta memnuniyeti, hizmet kalitesi ile hasta sadakati arasındaki ilişkide "tam aracılık" rolü oynamaktadır. Diğer bir deyişle, hizmet kalitesi hasta sadakatini doğrudan değil, öncelikle hasta memnuniyetini artırarak dolaylı yoldan etkilemektedir. Bu bulgu, memnuniyetin sadakat oluşumundaki kilit rolünü vurgulamaktadır.

Araştırmalarda Kullanılan Yöntem ve Ölçeklere İlişkin Eğilimler

Çalışmaların metodolojik desenleri incelendiğinde, nicel araştırma yöntemlerinin belirgin bir şekilde baskın olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anketlerin uygulanma biçimi çeşitlilik göstermektedir. Bazı çalışmalarda yüz yüze anket, bazılarında ise çevrimiçi anket tercih edilmiştir. Nicel yöntemlerin yanı sıra, nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı daha az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu yöntemler arasında yarı yapılandırılmış yüz-yüze görüşmeler ve netnografi (çevrimiçi platformlardaki kullanıcı yorumlarının analizi) bulunmaktadır. Derlemeye dahil edilen bir çalışma ise konuyu kavramsal olarak ele alan bir alanyazın derlemesi niteliğindedir. İncelenen makaleler arasında nicel ve nitel yöntemleri bir arada kullanan çalışmaya rastlanmamıştır.

İncelenen araştırmalarda kullanılan ölçekler araştırıldığında, hizmet kalitesini ölçmek amacıyla sıklıkla Parasuraman ve arkadaşlarının geliştirdiği SERVQUAL modeline dayalı veya bu modelden türetilmiş/uyarlanmış ölçeklerin kullanıldığı görülmektedir. Memnuniyet kavramı ise genellikle genel memnuniyet ifadeleri veya belirli hizmet alanlarına yönelik maddeler içeren Likert tipi ölçeklerle ölçülmüştür. Bazı çalışmalarda Akdu (2014) veya Wu ve diğerleri (2016) gibi önceki araştırmacıların geliştirdiği memnuniyet ölçeklerinden de yararlanılmıştır. Beklenti kavramı, genellikle SERVQUAL hizmet kalitesi modelinin bir parçası olarak dolaylı yoldan ele alınmıştır ve doğrudan beklentiyi ölçmeye odaklanan spesifik ölçeklerin kullanımı daha azdır. İncelenen çalışmalarda ayrıca araştırma modellerine bağlı olarak sadakat, tekrar ziyaret niyeti, algılanan değer, deneyimsel kalite, ilişki kalitesi ve erişilebilirlik gibi ilişkili yapıları ölçmek için de alanyazından alınan veya araştırmacılar tarafından geliştirilen çeşitli ölçeklerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Çalışmaların çoğunda kullanılan ölçeklerin yapı geçerliliğini ve iç tutarlılığını sağlamak amacıyla faktör analizi ve Cronbach Alfa gibi güvenilirlik analizlerine yer verildiği gözlemlenmiştir

SONUÇ VE ÖNERILER

Çalışma kapsamında incelenen araştırmalarda hizmet kalitesi, memnuniyet ve davranışsal niyetler (sadakat, tekrar ziyaret, tavsiye) arasında güçlü ve pozitif ilişkinin olduğu görülmüştür. Yine, algılanan hizmet kalitesinin, hasta memnuniyetinin en temel belirleyicisi olduğu net bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu ilişki, hizmet kalitesinin hem teknik (tıbbi yeterlilik) hem de fonksiyonel (personel davranışı, süreç) boyutlarının, hastanın genel tatminini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Örneğin, Biçer ve diğerleri (2019), yaşlı termal turistlerde ilişki kalitesi ve hizmet kalitesi algısının, tatmin düzeyini %58 oranında açıkladığını tespit etmiştir.

Memnuniyet ise, bir sonuç olmanın ötesinde, olumlu davranışsal niyetlerin en güçlü yordayıcısı olarak bulunmuştur. Hasta memnuniyeti ile tekrar ziyaret niyeti, başkalarına tavsiye etme ve hasta sadakati arasında güçlü ve pozitif bir korelasyon olduğu tüm ilgili çalışmalarda doğrulanmıştır. Bu durum, memnuniyetin, sektördeki sürdürülebilirlik ve karlılık (profitability) için kritik bir değişken olduğunu teyit etmektedir.

Beklenti, kalite ve memnuniyet ilişki zincirinin yapısı incelendiğinde memnuniyetin kilit bir aracılık rolü üstlendiği görülmektedir. Yalman ve diğerleri (2023) tarafından yapılan çalışma, hizmet kalitesinin hasta sadakatini doğrudan değil, memnuniyeti etkilediğini ortaya koymuştur. Bu, örneğin yüksek teknolojiye sahip bir hastanenin, hastasını memnun edemediği sürece sadakat oluşturamayacağı anlamına gelmektedir. Benzer şekilde, Savaşkan ve Çavuş (2025), deneyimsel kalitenin, memnuniyet ile davranışsal niyet arasında "kısmi aracılık" rolü oynadığını; Sancar (2023) ise algılanan değer ve erişilebilirlik gibi faktörlerin bu modeli tamamladığını göstermiştir. Bu bulgular, sağlık turizminin sadece tıbbi bir işlem değil, bir deneyim ve değer algısı süreci olduğunu kanıtlamaktadır.

Araştırmalar, beklenti ve kalite algısını oluşturan temel faktörleri de ortaya koymuştur. Maliyet avantajı, uygun fiyat ve personel uzmanlığı temel tercih nedenleri olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, memnuniyet ve kalite algısını en çok etkileyen "insani" faktörlerin personel ilgisi, nezaketi, güvencesi ve empatisi olduğu görülmüştür. Fiziksel koşullar ve süreç etkinliği (kısa bekleme süresi, randevu kolaylığı) de önemli kriterlerdendir.

Araştırmalarda ortaya çıkan en belirgin ve tekrarlanan sorun ise, özellikle uluslararası hastalara yönelik hizmetlerde yaşanan dil bariyeridir. Hastalar, personelin yetkinliğine inansa dahi iletişim kuramadıklarında (bilgi alamadıklarında, anlaşılamadıklarında) hizmet kalitesini düşük algılamakta ve bu durum ciddi bir memnuniyetsizlik kaynağı oluşturmaktadır. Benzer şekilde, danışmanlık hizmetlerinin varlığının memnuniyeti belirgin şekilde artırması, hastaların süreç boyunca rehberliğe ve kişisel ilgiye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Ayrıca, netnografik analiz, nicel çalışmaların gözden kaçırabileceği operasyonel sorunları (otopark, asansör, yönlendirme yetersizliği) ortaya çıkarmıştır.

Hizmet kalitesi, memnuniyet ve beklenti kavramlarının, özellikle sağlık turizmi gibi rekabetin yoğun olduğu sektörlerde sürdürülebilir başarı için kritik öneme sahip olduğu gözlemlenmiştir. İncelenen arastırmalar, bu kavramların Türkiye bağlamındaki görünümünü ortaya koymaktadır. Derleme bulguları, akademik ilginin özellikle 2020 sonrası dönemde arttığını, araştırmaların metodolojik olarak nicel anket çalışmalarına ve tematik olarak medikal ve termal turizme odaklandığını göstermiştir. Araştırmaların coğrafi olarak İstanbul başta olmak üzere Türkiye'nin önemli sağlık turizmi destinasyonlarında yoğunlaştığı görülmüştür.

Bu çalışmanın önemli sınırlılıkları bulunmaktadır. Taramanın sadece DergiPark veri tabanı ve Türkçe makaleler ile sınırlı olması ve dahil edilen çalışmaların metodolojik kalitesinin sistematik bir araçla değerlendirilmemiş olmasıdır. Gelecek çalışmalarda, farklı veri tabanları (YÖK Tez Merkezi, ULAKBİM TR Dizin, Web of Science, Scopus) taranarak diğer Türkçe araştırmaların yayınlandığı veri tabanlarından araştırmaların, ulusal veri tabanlarından İngilizce alanyazının dahil edilmesi ve farklı hasta gruplarının beklentilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi yapılabilir.

Bu sistematik derleme, mevcut alanyazında anket tabanlı nicel çalışmaların büyük bir üstünlüğe sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ancak anketler, turistlerin memnuniyet ve kalite algılarını sayısal düzeyde ölçmekte başarılı olsa da bu algıların altında yatan karmaşık duygusal süreçleri, anlık deneyimleri ve kök nedenleri ortaya çıkarmakta sınırlı kalmaktadır. Sağlık turizmi gibi güven ve iletişimin kritik olduğu bir sektörde, hastaların deneyimlerini tam anlamıyla çözümleyebilmek için sadece rakamlara dayalı ölçümler yeterli değildir. Bu bağlamda, gelecek araştırmaların hasta deneyimini derinlemesine inceleyen nitel ve netnografik yöntemlere yönelmesi gerekmektedir. Bu yöntem çeşitliliği, memnuniyetin nedenlerini daha iyi açıklayacak ve sektöre yol gösterecek daha kapsamlı bilgilerin elde edilmesini mümkün kılacaktır.

Metodolojik kısıtlılıkların yanı sıra, incelenen alanyazında araştırmaların yürütüldüğü sağlık kurumu türleri açısından da belirgin bir dengesizlik göze çarpmaktadır. Mevcut çalışmaların büyük çoğunluğu

özel hastaneler ve termal tesisler üzerine yoğunlaşırken, Türkiye'nin sağlık sistemi dönüşümünde önemli bir yere sahip olan şehir hastaneleri ve kamu hastanelerindeki sağlık turizmi deneyiminin akademik incelemelerde yeterince ele alınmadığı görülmüştür. Bu derleme kapsamında yalnızca tek bir çalışmanın bir şehir hastanesindeki hasta deneyimine odaklanmış olması, kamu eliyle yapılan büyük ölçekli sağlık yatırımlarının turizm performansı üzerindeki etkisinin henüz yeterince tartışılmadığını göstermektedir.

Coğrafi ve türsel dağılım incelendiğinde ise çalışmaların büyük oranda İstanbul ve çevresinde, medikal turizm üzerine yapıldığı görülmektedir. Bu durum, Türkiye'nin sağlık turizmi potansiyeline sahip diğer bölgeleri ve gelişmekte olan alt dalları hakkında yeterli veri sunulmasını kısıtlamaktadır. Özellikle ileri yaş, engelli ve SPA/wellness turizmi gibi stratejik öneme sahip alanlarda akademik çalışmaların yetersizliği önemli bir alanyazın boşluğu olarak tespit edilmiştir. Gelecek araştırmaların, sadece İstanbul gibi metropollerde değil, sağlık turizmi potansiyeli yüksek diğer illerde ve medikal turizm dışındaki bu alanlarda yoğunlaşması, sağlık turizmi stratejilerinin daha kapsayıcı verilerle şekillenmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Ataman, H., Esen, M. F. ve Vatan, A. (2017). Medikal turizm kapsamında sunulan sağlık hizmetlerinde kalite ve hasta güvenliği. Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi, 3(1), 28-44.

Biçer, E. B., Yurcu, G. ve Özgün Özgün Ova, P. (2019). Yaşlılarda termal sağlık turizmi hizmet algısı: Sivas ili örneği. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 140-153.

Bookman, M. Z. ve Bookman, K. R. (2007). Medical tourism in developing countries. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230605657

Carrera, P. M. ve Bridges, J. F. (2006). Globalization and healthcare: understanding health and medical tourism. Expert Review of Pharmacoeconomics & Outcomes Research, 6(4), 447–454. https://doi.org/10.1586/14737167.6.4.447

Denizli, F. (2022). Medikal turizm kapsamındaki sağlık çalışanlarının memnuniyet ve örgütsel bağlılık düzeyleri: Kayseri örneği. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (51), 165-186. https://doi.org/10.30794/pausbed.1089017

Göker, G. ve Öztürk, Y. (2022). Termal turizm deneyimi, memnuniyet, duygu durumu ve davranışsal niyete yönelik bir araştırma. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 19(3), 469-485. https://doi.org/10.24010/soid.1152582

Güzel Şahin, G. ve Tuzlukaya, Ş. (2017). Turizm türleri ve turizm politikaları, dünyada ve türkiye'de sağlık turizmi. D. Tengilimoğlu (Ed.), Sağlık Turizmi içinde (ss. 41-58). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Hallem, Y. ve Barth, I. (2011). Customer-perceived value of medical tourism: An exploratory study—The case of cosmetic surgery in Tunisia. Journal of Hospitality and Tourism Management, 18(1), 121-129. https://doi.org/10.1375/jhtm.18.1.121

Hong, Q. N., Fàbregues, S., Bartlett, G., Boardman, F., Cargo, M., Dagenais, P., . . . Pluye, P. (2018). The Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT) version 2018 for information professionals and researchers. Education for Information, 34(4), 285-291. https://doi.org/10.3233/EFI-180221

Kanıboz, F. ve Baktır, Y. (2024). Medikal sağlık turizminde hasta beklentileri ve memnuniyet düzeyi: Türkiye'de özel bir hastane grubu örneği. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 11(2), 86-107.

Karagöz, Y., Yalman, F. ve Karaşin, Y. (2022). Medikal turizmde hizmet kalitesinin hasta memnuniyeti ve hasta sadakatine etkisi: Türk diasporası üzerinde bir araştırma. Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 9(17), 1-13. https://doi.org/10.54709/iisbf.1172168

Kılıç, B. ve Eleren, A. (2009). Turizm sektöründe hizmet kalitesi ölçümü üzerine bir literatür araştırması. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 1(1), 91-118.

Kılınç, İ. (2017). Türkiye medikal turizm sektöründe hizmet kalitesi ve memnuniyet üzerine bir alan araştırması. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 8(17), 130-143. https://doi.org/10.21076/vizyoner.281861

Olgun, A. ve Bostan, A. (2025). Medikal turizmde hizmet kalitesinin hasta memnuniyetine etkisi: İzmir ili örneği. Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, 10(1), 41-64.

Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. ve Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. Journal of Retailing, 64(1), 12–40.

Pizam, A. ve Ellis, T. (1999). Customer satisfaction and its measurement in hospitality enterprises. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 11(7), 326-330.

PRISMA. (t.y.). Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyses. Erişim adresi: https://www.prisma-statement.org

Salman Salman, E. H. ve Esen, Ü. B. (2023). Türkiye'deki sağlık turizmi hizmetlerine yönelik memnuniyet algısı: Iraklı turistler örneği. Journal of Humanities and Tourism Research, 13(2), 410-430.

Sancar, T. (2023). Medikal turizmde algılanan değer, erişilebilirlik ve yeniden ziyaret niyeti arasındaki ilişkiler. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (34), 399-413. https://doi.org/10.54600/igdirsosbilder.1314090

Sataloff, R. T., Bush, M. L., Chandra, R., Chepeha, D., Rotenberg, B., Fisher, E. W., ... ve Welling, D. B. (2021).

Systematic and other reviews: criteria and complexities. Journal of Otolaryngology - Head & Neck Surgery, 50(1), 41. https://doi.org/10.1186/s40463-021-00527-9

Savaşkan, Y. ve Çavuş, Ş. (2025). Medikal turizmde hasta memnuniyetinin ve algılanan değerin davranışsal niyet üzerindeki etkisinde deneyimsel kalitenin aracılık rolü. Journal of Travel and Tourism Research, 26(26), 90-119.

Seçilmiş, C. (2012). Termal turizm destinasyonlarından duyulan memnuniyet düzeyinin tekrar ziyaret niyetine etkisi: "Sakarıılıca örneği". Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(39), 231-250.

Tengilimoğlu, D. (2021). Sağlık turizmi ve devlet teşvikleri. Journal of Life Economics, 8(1), 1-10. https://doi.org/10.15637/jlecon.8.1.01

Uzun, M. ve Ağca, A. T. (2025). Sağlık turizmi yetki belgeli kamu hastanesinde hasta deneyimleri: Kocaeli şehir hastanesi google haritalar yorumlarının netnografik incelenmesi. Turizm ve İşletme Bilimleri Dergisi, 5(2), 177-200.

Ünal, A. ve Demirel, G. (2011). Sağlık turizmi işletmelerinden yararlanan müşterilerin beklentilerinin belirlenmesine yönelik Bolu ilinde bir araştırma. Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges), 1(1), 106-115.

Yalman, F., Karagöz, Y., Genç, G. ve Karaşin, Y. (2023). Medikal turizmde hizmet kalitesinin hasta sadakatine etkisinde hasta memnuniyetinin aracılık rolü. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (45), 140-156

JOMTAF
Management, Tourism, Foresight

2025 Volume:2 Issue:2

DOĞA TURLARINDA HİKÂYE ANLATICILIĞININ ÖNEMİ: OTANTİKLİKTEN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞE[2]

THE IMPORTANCE OF STORYTELLING IN ECO-TOURS: FROM AUTHENTICITY TO SUSTAINABILITY

Seda ÇİÇEKLİ AYYILDIZ
Ar. Gör. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, Bolu, seda.cicekliayyildiz@ibu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2897-3253

Aslı Sultan EREN
Öğr. Gör., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Turist Rehberliği Programı, İstanbul,
https://orcid.org/0000-0002-1173-2560, aseren@fsm.edu.tr

Ferzan AKTAŞ
Öğr. Gör. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, TOMYO, Aşçılık Programı Kilis, Türkiye, ferzan.aktas@kilis.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7373-7471

ÖZET

Doğa turizmi, doğal çevrenin yanı sıra kültürel miras, çevre bilinci ve deneyimsel öğrenme boyutlarını da içeren çok katmanlı bir turizm alanıdır. Bu bağlamda tur rehberlerinin hikâye anlatıcılığı, doğa turlarını yalnızca bilgi aktarımının ötesine taşıyarak ziyaretçiler için duygusal, otantik ve kalıcı deneyimler üretmektedir. Hikâye anlatımı; yerel efsaneler, mitolojik anlatılar ve çevresel unsurlar aracılığıyla destinasyonla kurulan bağı güçlendirmekte, otantiklik algısını ve sürdürülebilirlik farkındalığını artırmaktadır. Çalışmanın değerlendirilme sürecinde, temaların yorumlayıcı bakış açısıyla anlatı derlemesi yöntemiyle şekillendirilmesi, belirlenen önem sırasına uygun olarak etkili bir yaklaşım sunmuştur. Literatürde yer alan çalışmalar, hikâye anlatıcılığının kültürel sürekliliği desteklediğini, çevresel değerlerin aktarımını güçlendirdiğini ve ziyaretçilerin koruma, yeniden ziyaret ve olumlu tutum geliştirme gibi davranışsal niyetlerini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Çalışma, doğa turizmi, hikâye anlatıcılığı, otantiklik ve sürdürülebilirlik kavramlarını disiplinler arası bir perspektifle birleştirmekte; tur rehberliğinin yalnızca bilgi aktarıcı değil aynı zamanda çevre elçisi ve kültürel anlatıcı rolünü de tartışmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Doğa turizmi, hikâye anlatıcılığı, tur rehberliği, otantiklik, sürdürülebilirlik

ABSTRACT

Nature tourism is a multi-layered tourism sector that encompasses not only the natural environment but also cultural heritage, environmental awareness, and experiential learning. In this context, tour guides' storytelling elevates nature tours beyond mere information transfer, creating emotional, authentic, and lasting experiences for visitors. Storytelling strengthens the connection with the destination through local legends, mythological narratives, and environmental elements, increasing the perception of authenticity and awareness of sustainability. In the evaluation process of the study, shaping the themes through narrative compilation with an interpretive perspective provided an effective approach in line with the determined order of importance. Studies in the literature reveal that storytelling supports cultural continuity, strengthens the transmission of environmental values, and positively influences visitors' behavioral intentions, such as conservation, revisiting, and developing positive attitudes. The study combines the concepts of nature tourism, storytelling, authenticity, and sustainability from an interdisciplinary perspective; it also discusses the role of tour guiding not only as a knowledge transmitter but also as an environmental ambassador and cultural narrator.
Keywords: Eco-tourism, storytelling, tour guiding, authenticity, sustainability

[2] Bu makale 30-31 Ekim, 1 Kasım tarihleri arasında Sinop'ta düzenlenen Turizmde Alternatif Eğilimler ve Yenilikçi Yaklaşımlar Kongresi adlı kongrede sözlü bildiri olarak sunulmuş ve kongre bildiri kitabında basılmış "Doğa Turlarında Hikâye Anlatıcılığının Önemi: Otantiklikten Sürdürülebilirliğe" başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

GİRİŞ

Doğa turizmi faaliyetleri, küresel ölçekte artan çevresel duyarlılık, özgün deneyim arayışı ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda giderek önem kazanmaktadır. Doğa turizmi yalnızca doğal çevrenin gözlemlenmesine dayalı bir seyahat biçimi olmanın dışında; çevresel koruma, yerel toplulukların refahı, kültürel mirasın aktarımı ve deneyimsel öğrenme süreçlerini bir araya getiren bir turizm yaklaşımıdır (Arslan, 2007; Shapoval, 2023; Zingi vd., 2022). Bu yönüyle doğa turları, ziyaretçi ile doğal ve kültürel çevre arasında etkileşim kurmaktadır. Kurulan bu etkileşim turistik deneyimin anlam boyutunu güçlendiren önemli araç hâline gelmektedir. Doğa turizminin sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumlu biçimde gelişebilmesi, yalnızca fiziksel planlama ve çevresel düzenlemelerle sınırlı değildir. Aynı zamanda ziyaretçilerin bilişsel çevre farkındalıklarıyla da ilgilidir (Stronza vd., 2019; Patil & Pattanshetti, 2024). Bu noktada tur rehberleri, doğa turları için kilit aktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Tur rehberleri, aktardıkları bilgi ve anlatılarla beraber ziyaretçilerin doğayı algılama, anlamlandırma ve içselleştirme biçimlerini doğrudan etkilemektedir (Ham & Weiler, 2002; Köroğlu, Köroğlu ve Alper, 2012). Tur rehberliğinde hikâye anlatıcılığı, doğa turlarını sadece bilgi aktarımına dayalı bir etkinlik olmaktan çıkararak, duyguya dayalı bilişsel deneyimin oluşmasında etkili bir iletişim biçimi sunmaktadır. Hikâyeler aracılığıyla aktarılan mitolojik anlatılar, yerel efsaneler, ekolojik süreçler ve kültürel anlatılar, ziyaretçilerin destinasyonla daha güçlü bir bağ kurmasına olanak tanımakta; bu durum deneyimin otantiklik algısını ve hatırlanabilirliğini artırmaktadır (Chronis, 2012; Moscardo, 2016; Zhong vd., 2017). Anlatı temelli bu yaklaşım, doğa turizmi deneyimini yalnızca çevresel etkilere sahipbir deneyim biçimi olmaktan çıkararak bilişsel ve duygusal boyutları içeren bütüncül bir öğrenme alanına dönüştürmektedir.

Öğrenme alanının içerisinde nesnel, yapıcı ve varoluşsal otantiklik yaklaşımları, turistlerin deneyimledikleri mekân ve anlatılarla kurdukları ilişkinin bütünsel yapısını ortaya koymaktadır (Cohen, 1988; Wang, 1999; Rickly-Boyd, 2013). Doğa turlarında hikâye anlatıcılığı, otantiklik türlerinin eş zamanlı olarak deneyimlenmesine olanak tanımaktadır. Bilimsel doğruluk ve yerel bilgi aracılığıyla nesnel otantiklik desteklenirken, kültürel anlamların yeniden üretimi yapıcı otantikliğe, ziyaretçilerin deneyim sürecinde yaşadıkları duygusal yoğunluk ise varoluşsal otantikliğe katkı sunmaktadır (Chronis, 2012; Moscardo, 2020). Otantiklik algısının güçlenmesi, çevre yönelimli tutum ve davranışların gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda deneyimler ziyaretçilerin çevresel sorumluluk bilincini artırabilmekte ve sürdürülebilir davranışları teşvik edebilmektedir (Cohen, 2002; Mahsud vd., 2018). Hikâye anlatıcılığı, sürdürülebilirlik ilkelerini soyut algıdan somut algıya dönüştüren aracı bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Moscardo, 2022; Bacchus & Keo, 2023). Bu bağlamda hikâyeler, ekosistem bilinci, biyolojik çeşitlilik ve yerel yaşam uygulamaları gibi çeşitli konuları anlaşılır ve içselleştirilebilir hâle getirmektedir.

Bu çalışma, doğa turlarında hikâye anlatıcılığını otantiklik ve sürdürülebilirlik kavramları doğrultusunda değerlendirerek, tur rehberliğinin deneyimsel süreçteki rollerini araştırmaktadır. Çalışmanın özgün değeri, hikâye anlatıcılığını deneyimsel ya da estetik bir unsurdan ziyade sürdürülebilir turizm hedeflerini destekleyen bir araç olarak konumlandırmaktadır. Mevcut çalışma, doğa turizminde hikâye anlatıcılığının, ziyaretçi-mekân ilişkisini anlamlı hale getiren, otantiklik algısını güçlendiren ve sürdürülebilir davranışların gelişimini destekleyen bütüncül bir yaklaşım sunduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç kapsamında aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır.

AS1: Doğa turlarında hikâye anlatıcılığı turun otantikliği ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilir mi?

AS2: Hikâye anlatıcılığı, otantiklik ve sürdürülebilirlik kavramları birlikte doğa turlarının önemini vurgulayabilir mi?

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Doğa turizmi ve Doğa Turları

Doğa turizmi, doğal alanlara saygılı bir şekilde yapılan, doğayı korumayı, yerel toplulukların refahını gözetmeyi ve ziyaretçilere eğitici deneyimler sunmayı amaçlayan sorumlu bir turizm biçimidir. Bu kavram 1980'lerde literatüre girmiş olsa da doğaya yönelik ilgi ve doğa temelli seyahat pratikleri 19. yüzyıla uzanan tarihsel bir geçmişe sahiptir (Arslan, 2007; Gürer, 2024). Bu nedenle doğa turizmi uzun soluklu doğa-insan etkileşimini dikkate alan temel bir turizm türüdür (Gülnar, 2025; Zingi vd., 2022). Doğa turizmi özünde, çevresel koruma ve yerel toplumların ekonomik, sosyal, kültürel refahını artırma amacını taşımaktadır (Arslan, 2007). Dünya çapında yaklaşık 85 farklı tanıma sahip olduğu belirtilse de genel kanı çevreyi korurken ekonomik ve sosyal fayda üretmek üzerinedir (Shapoval, 2023; Zingi vd., 2022). Doğa turizmi, çevresel ve sosyo-kültürel katkılar sunan yeşil turizm olarak anılmakta, bu yaklaşımla yumuşak turizm veya sorumlu turizm gibi kavramlarla da ilişkilendirilmektedir (Cheia, 2013; Çelik, 2018).

Patil ve arkadaşlarının (2024) yürüttüğü araştırma, doğa turizminin sürdürülebilir kalkınma üzerinde orta düzeyde olumlu bir etki yarattığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, doğa turizminin çevresel etkileri hem olumlu hem de olumsuz yönler içermektedir. Olumlu açıdan bakıldığında, doğa turizmi koruma projelerine finansal kaynak sağlayabilmekte, biyolojik çeşitliliğin korunmasını teşvik edebilmekte ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını destekleyebilmektedir (Cossengue vd., 2025; Patil ve Pattanshetti, 2024; Gülnar, 2025). Ancak yeterli planlama ve denetim mekanizmalarının bulunmadığı durumlarda, doğa turizmi faaliyetleri vahşi yaşam üzerinde baskı oluşturabilmekte, habitat tahribatına yol açabilmekte ve karbon emisyonu gibi dolaylı çevresel maliyetler yaratabilmektedir (Gürer, 2024; Arslan, 2007). Doğa turizminin ekonomik

etkileri ise genel olarak olumlu bir görünüm sergilemektedir. Ziyaretçi faaliyetleri ve sunulan hizmetler, yerel rehberler için ek gelir yaratmakta, yerel işletmeleri desteklemekte ve yeni istihdam olanaklarının oluşmasına katkı sağlamaktadır (Kumar vd., 2023). Bu yönüyle doğa turizmi, ekonomik sızıntı sorununun sıkça görüldüğü geleneksel turizm türlerine kıyasla daha avantajlı bir yapı sunmaktadır. Doğa turizmi yerel kültürün korunması ve yerel kimliklerin güçlendirilmesi açısından önemli katkılar sunmaktadır (Kumar vd., 2023; Shapoval, 2021). Doğa turizminin başarılı uygulamaları, genellikle üretici tüketici birlikteliğine dayanan uygulamalarla gerçekleştirilir (El Moslem Badr, 2023). Daha açık bir ifadeyle yerel halk, planlama, uygulama ve turizm sürecinin tüm aşamalarında aktif yer almaktadır. Bu katılım, toplulukların süreç üzerinde söz sahibi olmalarını sağlayarak doğa turizminin sürdürülebilirliğini güçlendirmektedir. Bricker ve Snyman (2023), doğa turizminin başarısı için topluluk katılımı, kültürel hassasiyet ve adil gelir paylaşımının önemli olduğunu belirtmektedir. Öte yandan, doğa turizminin karşılaştığı zorluklar da bulunmaktadır. En yaygın sorunlar arasında altyapı eksikliği, yetersiz düzenleme ve kaynak çatışmaları bulunmaktadır (Kenasa ve Haile, 2023; Baloch, vd., 2023). Bunun yanında Baloch ve arkadaşlarının (2022) çalışması, turizm gelişiminin çevresel tahribatı artırabileceğini özellikle kontrolsüz atık, su kaynaklarının kirlenmesi ve çevresel kirlilik gibi etkiler bağlamında vurgulamıştır.

Doğa turizmi; gelecek, yeşil fonlama, yerel katılım ve kurumsal şeffaflık ekseninde şekillendiğinde toplumlara ve gezegene fayda sağlayan bir araç olabilir. Doğa turizmini faydalı bir araç olarak kullanabilmek için doğa turlarının doğru planlaması ve uygulanması gerekmektedir (Cossengue, vd., 2025; Xu, vd., 2023). Doğa turları, insanın doğal çevreyle kurduğu etkileşimi deneyimsel bir çerçevede yeniden tanımlayan, çoğu zaman sürdürülebilirlik ilkeleri, çevresel eğitim ve yerel toplulukların refahı ile kesişen, doğa temelli seyahat ve rekreasyon faaliyetlerinin geniş bir yelpazesini kapsar (Xu, vd., 2023; Zingi vd., 2022). Bu turlar; korunan alanlar, milli parklar, orman ekosistemleri, kıyı ve deniz habitatları, dağlık bölgeler, sulak alanlar ve biyolojik çeşitliliğin zengin olduğu diğer ekosistemlerde gerçekleşir. Giderek artan çevresel farkındalık, doğa turlarının küresel ölçekte cazibesini yükseltmektedir (Cossengue, vd., 2025; Xu, vd., 2023). Doğa turlarına ilişkin talep dinamikleri, katılımcıların motivasyonlarını ve davranışlarını anlamayı zorunlu kılar. Literatürde öne çıkan bulgulardan biri, ziyaretçilerin doğayla temas yoluyla "duygusal deneyim" yaşadıklarında çevresel tutumlarının olumlu yönde değiştiği ve gelecekteki davranışlarının sürdürülebilir tercihlere evrildiğidir (Cossengue vd., 2025; Zingi vd., 2022; Stronza vd., 2019). Bu dönüşüm, rehberlik ve yorumlayıcı eğitim programları aracılığıyla güçlendirildiğinde daha kalıcı hale gelir; özellikle alan-bazlı çevresel eğitim uygulamaları, flora-fauna tanıtımı, ekosistem hizmetlerinin anlatımı ve ziyaretçi etkilerinin görünür kılınması, doğa turlarının pedagojik değerini artırır (Huang vd., 2023; Patil vd.,

2024). Yerel rehberlik hizmetleri, konaklama, yeme-içme, ulaşım ve el sanatları gibi alanlarda mikro düzeyde istihdam ve gelir yaratılırken, destinasyon bazında turizm gelirlerinin çeşitlenmesi ve mevsimselliğin yönetilmesi olumlu sonuçlar doğurur (Cossengue vd., 2025; Zingi vd., 2022). Zimbabwe ve Hindistan gibi örneklerde, toplum temelli doğa turu girişimlerinin, zanaatkârlık ve safari bağlantılı ürün-hizmet satışları ile hane gelirlerini artırdığı, yerel ekonomiyi güçlendirdiği ve ekonomik şoklara karşı dayanıklılığı desteklediği saptanmıştır (Zingi, vd., 2022; Kumar, vd., 2023).

Doğa turlarının pratik tasarımı, mikro düzeyde rota-planlama, lojistik ve güvenlik, makro düzeyde ise destinasyon yönetimi ve marka konumlandırmasını içermektedir. Arazi kullanım planlarına dayalı, habitat duyarlılığı yüksek güzergâhlar; sıkışıklığı önleyen zamanlama, yerel taşıma çözümleri ve düşük karbonlu mobilite seçenekleri, çevresel baskıyı azaltır (Baloch et al., 2023; Hidayat et al., 2024). Eğitim bileşeni güçlü bir doğa turu, katılımcılara ekosistem hizmetlerini, tür koruma gerekliliklerini ve kendi davranışlarının etkilerini görünür kılar; bu da "sorumlu ziyaretçi" profilinin yaygınlaşmasına katkı vermektedir (Huang et al., 2023; Stronza et al., 2019). Sorumlu ziyaretçi profilinin oluşumu için gerekli olan olgulardan biri de rehberlerin hikaye anlatıcılığı özelliğidir.

Hikâye Anlatıcılığı

Hikâyeler, içinde üretildikleri toplumun ve dönemin dinamikleri etrafında şekillenen; toplumsal hareketliliği yansıtan ve nesiller arasında köprü kuran anlatı ve iletişim araçlarıdır (Polletta vd., 2011). Aynı zamanda hikâyeler anlatıcısıyla bağdaşık değerlendirilmekle birlikte dinleyicinin norm ve inançları bağlamında yorumlanabilme gücüne sahiptir (Fryer, 2003). Fisher (1984), hikâyeleri "anlatı paradigması" çerçevesinde ele almakta ve bu paradigmaya göre anlatıları iletişimin yalnızca bir unsuru olarak değil, iletişimin temelini oluşturan yapılar olarak değerlendirmektedir. Hikâye anlatımı, birden fazla bilişsel ve iletişimsel becerinin eş zamanlı olarak devreye girdiği bütüncül bir süreçtir. Bu süreç şu şekilde sıralanabilir (Ochs vd., 1992):

- Anlatım sürecine dâhil olan farklı katılımcıların benimsediği çeşitli bakış açılarını fark edebilme ve bu bakış açılarını ifade edebilme yetkinliği,
- Dinleyicilerin aktarılan olayları üstbilişsel bir perspektiften değerlendirerek anlatıları salt gerçeklik olarak değil yorumlanabilir kurgular olarak ele alabilmesi,
- Anlatılara eleştirel ve sorgulayıcı bir tutumla yaklaşabilme becerisi ile hikâyelerin anlatıcının yorumu, anlatım tarzı ve anlatısal yetkinliği doğrultusunda yeniden anlamlandırılabilir ve anlaşılır hâle gelmesi temel bileşenler olarak öne çıkmaktadır.

Anlatıların, taşıdıkları anlamlılık ve geçerlilik çerçevesi aracılığıyla bireylerin düşünce biçimlerini yönlendirdiği ve bu yönüyle toplumsal gerçekliğin ve ideolojik yapıların inşasında etkili bir rol üstlendiği alan yazında vurgulanmaktadır (Bruner, 1991; Polletta vd., 2011). Turizm bağlamında ele

alındığında, hikâyeler deneyimin içselleştirilme sürecinde sembolik ve ruhsal boyutların öne çıkarılmasını sağlayan güçlü yordayıcılar olarak değerlendirilmektedir (Bassano vd., 2019). Çağdaş turizm ekolleri deneyimin katılımcı doğasına atıfta bulunurken, hikâye anlatıcılığı bu deneyimin pekiştirilmesi ve çıktılarının katılımcılar tarafından içselleştirilmesinde kritik bir rol üstlenmektedir (Korez-Vide, 2017). Deneyim turizmi literatüründe, hikâye anlatıcılığı turistlerin ziyaret alanlarına dair anılarını güçlü şekilde kodlayarak duygusal ve bilişsel açıdan unutulmaz bir deneyim sunar (Zhong vd., 2017). Hikâye anlatıları aracılığıyla gerçekleştirilen deneyimi pekiştirme süreçleri, geçmişten günümüze uzanan izleri görünür kılarak kültürel hafızayı derinleştirmekte ve içerdiği sembolik ve mitsel unsurlar yoluyla kültürel mirasın aktarımında önemli bir işlev üstlenmektedir (Chronis, 2012). Anlatıyı hikayelerle zenginleştirmenin unutulmaz turizm etkisini güçlendirdiği sonucuna ulaşan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Su vd., 2023; Ma vd., 2024). Hikâyenin içeriği kadar anlatıcının aktarım tarzı da anlatının kalıcılığında etkilidir. Jest ve mimiklerin uyumlu kullanımı, ziyaretçilere canlı ve etkileyici bir deneyim sunarak akılda kalıcılığı artırır (Sherman, 2015). Turizm perspektifinden değerlendirildiğinde, hikâye anlatıcılığı yalnızca bir destinasyonun fiziksel ya da kültürel değerlerinin aktarımını değil aynı zamanda bu değerlerin ziyaretçilerle paylaşılması ve anlamlandırılması sürecini de ifade etmektedir (Bassano vd., 2019). Hikâyeler, bölgeye özgü unsurları vurgulayarak ziyaretçilerin destinasyona aidiyet hissetmesini ve duygusal bağ kurmasını sağlar. Bu da destinasyonun imajını güçlendirir, ziyaretçi memnuniyetini artırır ve yeniden ziyaret etme niyetine olumlu katkı yapar. Bu nedenle hikâye anlatıcılığı turizmde önemli bir motivasyon kaynağıdır (Compos vd., 2025; Ylipää, 2015). Hikâyeler anlatıldıkları zaman, mekân ve koşullara göre deneyimi dönüştürebilme gücüne sahiptir. Özellikle son yıllarda turizm alanında öne çıkan doğa turizminde anlatılar, doğanın fiziksel özelliklerini sembolik ve kültürel anlamlarla bütünleştirmektedir. Bu anlatılar, bireylerin çevreyle kurdukları bağı güçlendirerek ekolojik farkındalık ve çevresel davranışların gelişimine katkı sağlarken, aynı zamanda mekâna yönelik aidiyet duygusunu da canlı tutabilmektedir (Holst, 2023; Hughes ve Moscardo, 2024).

Otantiklik ve Sürdürülebilirlik Bağlamında Doğa Turlarında Hikâye Anlatıcılığı

Turizm çalışmalarında otantiklik tartışmaları özellikle MacCannell'in (1973) modern toplumda turistin gerçek ve öz olanı arayışı üzerine geliştirdiği kuramsal çerçeve ile başlamıştır. MacCannell, modern bireyin gündelik yaşamın yüzeyselliğinden uzaklaşmak için arka bölgeyi aradığını ve turistik deneyimin bu arayışla şekillendiğini ileri sürmüştür. MacCannell'e göre arka bölge kavramı turistik deneyimde iki temel nedenle önem taşımaktadır. İlk olarak arka bölge, toplumsal etkileşimlerin daha samimi, filtresiz ve doğal biçimde gerçekleştiğine inanılan bir mekân olarak sembolik bir değer kazanmaktadır. Bu alan, kültürel özgünlüğün asıl kaynağı olarak görüldüğü için turist açısından

gerçekliğe en fazla yaklaşılan yer olarak değerlendirilmektedir. İkinci olarak modern birey, gündelik yaşamın sıradanlaşmasından uzaklaşma isteğiyle, kaybolduğunu düşündüğü hakikate yeniden ulaşabileceğine inanarak bu tür sahne arkalarına erişmeyi arzu etmektedir. Ancak arka bölgelerin bu şekilde kavramsallaştırılması, mekânı ulaşılmaz ve sürekli ertelenen bir hedefe dönüştürmektedir. Turist her yeni girişimde bir öncekinin sahnelenmiş bir başka ön bölge olduğunu fark ederek daha derine inmeye çalışır, fakat hiçbir zaman aradığı kesinlikte bir arka bölgeye erişemez. Bu nedenle turistik otantiklik arayışı tamamlanabilir bir süreç olmaktan ziyade, arka bölgenin erişilmezliğinden beslenen sürekli bir motivasyon kaynağı hâline gelmektedir. Bu çerçevede otantiklik, uzun yıllar boyunca nesnel bir gerçekliğe yani kültürel veya doğal unsurların tarihsel olarak saf, bozulmamış hâline dayalı olarak ele alınmıştır (MacCannell, 1973). Cohen (1988), ise otantiklik tartışmasını nesnelci yaklaşımdan koparan kuramsal yeni bir bakış açısı geliştirmiştir. MacCannell'in otantikliği sanki dışarıda bulunabilecek sabit bir gerçeklik olarak ele alan perspektifine karşı Cohen, otantikliğin özsel değil, toplumsal olarak üretilen ve bağlama göre sürekli tartışılabilen bir anlam kategorisi olduğunu ileri sürmektedir. Turistlerin, yerel aktörlerin ve turistik kurumların farklı beklentileri bu kavramı tekil bir gerçeklikten çıkararak ilişkisel, değişken ve süreç odaklı bir niteliğe taşımaktadır. Böylece otantiklik, modern bireyin hakikat arayışını aşan; kültürel etkileşim, anlatısal temsil biçimleri ve güç ilişkilerinin şekillendirdiği toplumsal bir inşa olarak yeniden tanımlanmaktadır (Cohen, 1988). Wang (1999), nesnel ve yapıcı otantik yaklaşımların ortak biçimde nesne-merkezli olduğunu ve bu nedenle çağdaş turist deneyimlerinin yalnızca sınırlı bir bölümünü açıklayabildiğini ileri sürmektedir. Nesnel otantiklik, özgün nesnelerin doğruluğuna dayanırken; yapıcı otantiklik, kültürel sembollerin toplumsal olarak yaratıldığını vurgulamaktadır. Wang, bu iki yönelimin ötesinde, postmodern turizmin karakterini kavramak için varoluşsal otantiklik adını verdiği üçüncü bir çerçeve önermektedir. Bu açıdan, otantikliğin nesnelerin gerçekliğinde değil, turistin eylem, duygu ve kendilik deneyimlerinde ortaya çıktığını savunmaktadır (Wang, 1999). Böylece otantiklik tartışması, nesnenin özgünlüğünden bireyin varoluşsal yoğunluğuna doğru evrilmiştir. Bu üç perspektif birlikte değerlendirildiğinde, otantikliğin tek bir kaynağa indirgenemeyecek ölçüde çoğul, ilişkiselliği yüksek ve bağlamsal bir kavram olduğu anlaşılmaktadır (Rickly-Boyd, 2013).

Otantiklik algısının güçlenmesi, bireylerin sürdürülebilirlik yönelimli davranışlar geliştirmesiyle doğrudan ilişkilidir (Cohen, 2002; Mahsud, Imanaka ve Prussia, 2018). Bu bağlamda sürdürülebilirlik, doğal kaynakların korunması, yerel toplulukların sosyal bütünlüğünün desteklenmesi ve destinasyonların uzun vadeli taşıma kapasitelerinin gözetilmesi gibi çok boyutlu bir yapıya sahiptir (Kuhlman ve Farrington, 2010; Gedik, 2020). Sürdürülebilirlik kavramı, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çevresel krizlerin görünür hâle gelmesiyle birlikte disiplinler arası

bir tartışma alanı olarak ortaya çıkmıştır. Kavramın kuramsal temelleri, özellikle 1987 tarihli Brundtland Raporu'nun gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılamak biçimindeki tanımıyla kurumsallaşmıştır. Bu yaklaşım, ekonomik büyüme, çevresel koruma ve toplumsal eşitlik boyutlarının birbirini dışlamayan, aksine birbirine bağımlı süreçler olduğunu vurgulamıştır (WCED 1987; Imperatives, 1987). Bütüncül bir anlayış temelinde gelişen sürdürülebilirlik yaklaşımı, ekoloji, ekonomi, kalkınma politikaları ve çevre yönetimi gibi alanlarda hızla genişleyerek, doğal kaynak kullanımı, ekosistem bütünlüğü ve toplumsal refah arasındaki ilişkiyi sistematik biçimde ele alan bir yapıya dönüşmüştür (Redclift, 1992; Yeni, 2014; Bozkurt ve Efe, 2024). Sürdürülebilirlik, bu genişleme süreciyle birlikte, özellikle turizm planlama ve yönetiminde temel ilke olarak konumlanmıştır (Bramwell ve Lane, 1993).

Turizmde sürdürülebilirlik, doğal, toplumsal ve ekonomik yapıların sürekliliğini koruyarak turizm faaliyetlerinin bugünkü ve gelecekteki etkilerinin gözetilmesini ifade etmektedir (Hardy, Beeton ve Pearson, 2002; Bozkurt ve Efe, 2024). Birleşmiş Milletler Çevre Programı, sürdürülebilir turizme rehberlik eden dört temel ilke tanımlamaktadır. Bu ilkeler; yerel toplumların kimliğini ve sosyal bütünlüğünü destekleyen sosyal sürdürülebilirlik, ekosistemlerin ve doğal kaynakların korunmasını esas alan çevresel sürdürülebilirlik, kültürel mirasın ve yerel kimliğin yaşatılmasını amaçlayan kültürel sürdürülebilirlik ile uzun vadeli ekonomik fayda ve kaynak yönetimini öngören ekonomik sürdürülebilirliktir (UNWTO, 2005).

Sürdürülebilir turizm, ekosistemlerin korunmasıyla birlikte toplumsal refahı ve yerel ekonomik kalkınmayı amaçlayan kapsamlı bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Bogren ve Sörensson, 2021; Sharpley, 2000). Bu anlayış, ziyaretçilerin, turizm endüstrisinin, çevrenin ve ev sahibi toplumların ihtiyaçlarını eş zamanlı olarak dikkate alarak doğal ve kültürel kaynakların korunmasını ve bu kaynaklardan yararlanmanın sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır (Kaypak, 2010). Sürdürülebilir turizmin bu bütüncül hedefleri, uygulamada özellikle doğa temelli turizm deneyimleri aracılığıyla somutlaşmaktadır. Doğa temelli turizm, sürdürülebilirlik ilkeleri ve otantiklik algısı açısından özel bir önem taşımaktadır. Doğa temelli deneyimler, ziyaretçilere yalnızca doğal çevreyi gözlemleme olanağı sunmakla kalmamakta aynı zamanda kültürel ve ekolojik değerlerle etkileşim kurmalarını sağlayarak çevresel farkındalığın gelişimine katkıda bulunmaktadır (Kaypak, 2010; Gülnar, 2025). Otantiklik algısının güçlenmesi, ziyaretçilerin çevreye yönelik sorumluluk geliştirmesi ve sürdürülebilirlik yönelimli davranışları benimsemesiyle yakından ilişkilidir (Cohen, 2002; Mahsud, Imanaka ve Prussia, 2018).

Günümüzde doğa temelli turizm, doğal çevrenin gözlemlenmesine dayalı bir etkinlik anlayışından uzaklaşarak, ziyaretçilerin anlam arayışı, kültürel etkileşim ve çevresel farkındalık süreçlerini

birlikte içeren daha kapsamlı bir deneyim alanına dönüşmüştür (Çalışkan ve Uzun, 2023; Esparza-Huamanchum vd., 2024). Bu dönüşüm sürecinde, tur rehberlerinin hikâye anlatıcılığı becerileri belirleyici bir rol üstlenmektedir (Köroğlu, Köroğlu ve Alper, 2012; Çiçekli Ayyıldız, 2025). Hikâye anlatıcılığı, destinasyonla kurulan etkileşimi basit bir bilgi aktarımının ötesine taşıyarak, duygu, sembol ve anlam üretimi yoluyla deneyimin derinlik kazanmasına olanak tanıyan bir iletişim biçimi sunmaktadır (Bayer ve Hettinger, 2019). Doğa turizminde otantiklik ve sürdürülebilirlik kavramlarının öneminin giderek artması, hikâye anlatıcılığını bu iki yaklaşımı birbirine bağlayan temel bir kuramsal unsur konumuna taşımaktadır (Cohen, 2002; Tiberghien, Bremner ve Milne, 2017). Anlatı temelli etkileşim, ziyaretçinin destinasyonla kurduğu öznel bağı güçlendirmekle kalmamakta; çevresel ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik farkındalığın gelişimine katkı sağlayan etkili bir araç olarak da öne çıkmaktadır (Rickly-Boyd, 2009; Jo, Cha ve Kim, 2022).

Hikâye anlatıcılığı, doğa temelli deneyimlerde otantiklik arayışını somutlaştıran temel bir etkileşim biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Moscardo, 2016; Moscardo, 2020). Maslen'ın (2022) belirttiği üzere, macera turizmi bağlamında hikâyeler yalnızca bir olay aktarımı niteliği taşımamakta; katılımcıların çevreyi duyumsama, anlamlandırma ve deneyimle bütünleşme süreçlerini güçlendiren bir aracı unsur olarak işlev görmektedir. Bu yaklaşımı destekleyen Mei, Hågensen ve Kristiansen'ın (2020) bulguları, hikâye anlatıcılığının deneyimsel turizmde bilgi aktarmanın ötesine geçerek deneyimin üretiminde belirleyici bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Araştırmacılar, mekânın tarihsel ve doğal özellikleri ile ziyaretçi-ev sahibi etkileşimlerinin kesiştiği deneyim ortamının, hikâyelerin hem kaynağını hem de etkisini biçimlendirdiğini vurgulamaktadır. Doğa temelli etkinliklerde iyi kurgulanmış bir hikâye, bireylerin zihinsel imgelerini harekete geçirerek anlatının geçtiği mekâna duygusal ve bilişsel düzeyde taşınmalarını sağlamaktadır. Turist rehberlerinin aktardığı mitolojik anlatılar (Özen, Ayyıldız ve Aytekin, 2023; Kaygısız, 2024), yerel topluluklara ilişkin sözlü kültürel ve tarihsel örnekler (Çınar ve Toksöz, 2020; Sümbül ve Karaman, 2020), flora ve fauna hakkındaki bilimsel bilgilerin anlatısal bir çerçeveye yerleştirilmiş biçimleri ya da coğrafi oluşumların tarihçesi (Çiçekli Ayyıldız, 2025), turistin destinasyonla kurduğu ilişkiyi sadece gözlem düzeyinin ötesine taşıyarak sembolik ve duygusal bir boyut kazandırmaktadır (Chronis, 2012; Rickly-Boyd, 2013). Hikâye anlatıcılığı, sürdürülebilir turizmin yapısını destekleyen etkili bir iletişim stratejisi olarak değerlendirilmektedir (Moscardo, 2022; Dessart ve Standaert, 2023). Anlatılar, çevresel konuları ziyaretçilerin duygusal dünyasına taşır ve hikâye temelli iletişim, koruma farkındalığı ile sürdürülebilir davranışları teşvik eden deneyimsel bir öğrenme sağlar (Bacchus ve Keo, 2023). Bu yönüyle hikâye anlatıcılığı, doğa turizmi deneyiminde hem otantiklik algısının pekişmesine hem de sürdürülebilirliğin çevresel, sosyal ve kültürel boyutlarının eş zamanlı olarak

desteklenmesine katkı sağlayan bütüncül bir araç niteliği kazanmaktadır (Çiçekli Ayyıldız, 2005; Sinha ve Thukral, 2024).

Süreçte turist rehberleri, destinasyonun sorumlu yönetimini ve çevresel farkındalığını destekleyen arabulucu ve yönlendirici bir rol üstlenmektedir. Söz konusu rol, rehberin bilgiyi doğru aktarmasının ötesinde, koruma değerlerini ziyaretçilerin içselleştirebileceği anlatısal bir çerçeve içinde sunmasını gerektirmektedir (Ham ve Weiler, 2002). Hikâye anlatıcılığı, bu içselleştirme sürecini güçlendiren etkili bir iletişim aracı olarak öne çıkmaktadır (Moscardo, 2022; Balanced Tourism, 2024). Anlatı temelli bu yapı, ziyaretçilerin destinasyonla kurduğu bağı derinleştirirken sürdürülebilirlik ilkeleriyle uyumlu bir ziyaretçi profilinin oluşmasına da katkı sağlamaktadır (Roque, 2022). Yerel ekosistemlerin kırılganlığını görünür kılan ya da doğa-kültür ilişkisini açıklayan hikâyeler aracılığıyla ziyaretçiler, çevreye zarar vermeme, yeniden ziyaret etme, yerel topluluklara saygı gösterme ve koruma girişimlerini destekleme yönünde eğilim geliştirebilmektedir (Amir vd., 2025). Hikâye anlatıcılığı, turistik deneyimi yalnızca memnuniyet ya da eğlence odaklı bir süreç olmaktan çıkararak ekolojik duyarlılık ve kültürel değerlere saygı temelinde şekillenen bir öğrenme alanına dönüştürmektedir (Sinha ve Thukral, 2024). Sürdürülebilirliğin çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutları birlikte ele alan bütüncül yaklaşımı (Bramwell ve Lane, 1993; Kuhlman ve Farrington, 2010), doğa rehberlerinin anlatı yoluyla aktardığı bilgilerin sürdürülebilir turizm yönetimi açısından taşıdığı kritik önemi ortaya koymaktadır. Anlatılar; ekosistem süreçleri, biyolojik çeşitlilik, çevresel riskler ve kültürel miras gibi karmaşık içerikleri ziyaretçinin duygu ve değer dünyasıyla ilişkilendirerek soyut bilgiyi somut ve içselleştirilebilir hâle getirmektedir (Moscardo, 2016; Bacchus ve Keo, 2023). Bu yönüyle hikâye anlatıcılığı, çevresel sorumluluk geliştirme ve yerel değerlere saygı gösterme gibi davranışların öğrenilmesini destekleyen etkili bir sürdürülebilirlik işlevi görmektedir (Ham ve Weiler, 2002; Amir vd., 2025). Doğa turlarında rehberler tarafından aktarılan ekolojik, jeolojik, kültürel ve mitolojik anlatılar, deneyimi gözlem düzeyinin ötesine taşıyarak anlam üretimi, duygusal bağ kurma ve varoluşsal derinlik kazanma süreçlerini teşvik etmektedir. Bu anlatılar, bilimsel doğrular aracılığıyla nesnel otantikliği görünür kılarken; yapıcı otantiklik bağlamında kültürel anlamların yeniden üretildiği bir temsil alanı da yaratmaktadır (Wang, 1999; Chronis, 2012). Aynı zamanda yerel kültürün görünürlük kazanması ve topluluk kimliğinin güçlenmesi açısından stratejik bir işleve sahiptir (Çınar ve Toksöz, 2020; Tiberghien, Bremner ve Milne, 2017). Sonuç olarak hikâye anlatıcılığı, doğa temelli turizmde yalnızca estetik ya da anlatısal bir unsur değil; etik, kültürel ve çevresel boyutları içeren kapsamlı bir yönetim aracıdır. Otantiklik arayışını destekleyen, sürdürülebilir davranışları teşvik eden ve turist-mekân ilişkisini derinleştiren bu anlatısal yapı, doğa turlarının hem otantik hem de sürdürülebilir bir nitelik kazanmasında

belirleyici bir rol üstlenmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışma, doğa turlarında hikâye anlatıcılığının önemini sürdürülebilirlik perspektifinden değerlendirmeyi amaçlayan nitel araştırma yaklaşımını benimsemiştir. Araştırmada, alan yazın taramasına dayalı ikincil veri toplama yöntemi benimsenmiş olup çalışma, derleme araştırması kapsamında ele alınmıştır. Verilerin tematik bir çerçevede bütünleştirilmesi amacıyla anlatı derlemesi yöntemi kullanılmış; bu doğrultuda konuya ilişkin önceki çalışmalar kavramsal bir perspektifle incelenmiştir. Alan yazın değerlendirme sürecinde, araştırma soruları ve belirlenen ölçütler doğrultusunda tematik başlıklar oluşturulmuş ve çalışmalar bu başlıklar altında sistematik biçimde ele alınmıştır. İncelenen başlıca temalar; doğa temelli turizm, doğa turizminde rehberlik anlayışı, hikâye anlatıcılığı, sürdürülebilirlik ve otantiklik kavramlarını kapsamaktadır. Araştırmalar, doğa turizmini bütüncül bir yaklaşımla ele alan ve bilgilendirici nitelik taşıyan çalışmalar arasından seçilerek değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda konuya ilişkin kavramsal ilişkiler ortaya konulmuştur. Bu bağlamda çalışma, doğa turizminde hikâye anlatıcılığının sürdürülebilirlik ve otantiklik boyutlarıyla ilişkisini açıklamayı hedeflerken, aynı zamanda gelecek araştırmalar için kuramsal bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır.

SONUÇ

Doğa turizmi deneyimleri, günümüzde yalnızca doğal çevrenin gözlemlenmesine dayalı faaliyeti olmanın dışına çıkarak, çevreyi anlamlandırma, duygusal bağ kurma ve sorumluluk bilinci geliştirme süreçlerini içeren deneyimsel süreçlerdir. Bu süreçlerde, tur rehberlerinin üstlendiği roller giderek çeşitlenmiş; rehberlik faaliyeti yalnızca bilgi aktarımına dayalı bir uygulama olmaktan çıkarak anlatıya dayalı, eğitsel etkileşimli bir yapıya dönüşmüştür. Bu çalışma, doğa turlarında hikâye anlatıcılığının otantiklik ve sürdürülebilirlik bağlamındaki işlevini ele alarak, anlatı temelli rehberlik yaklaşımının doğa turlarındaki rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır.

Alan yazındaki çalışmalar, hikâye anlatıcılığının doğa turlarında ziyaretçilerin deneyimi algılama ve anlamlandırma biçimlerini derinleştiren güçlü bir araç olduğunu göstermektedir. Hikâyeler aracılığıyla aktarılan mitolojik, kültürel ve ekolojik anlatılar, ziyaretçilerin destinasyonla yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal ve sembolik bir bağ kurmasına olanak tanımaktadır (Köroğlu, Köroğlu ve Alper, 2012; Özen, Ayyıldız ve Aytekin, 2023). Tur rehberlerinin bilimsel kaynaklara dayalı anlatıları nesnel otantikliğe katkı sunarken, kültürel anlamların yeniden üretilmesi yapıcı otantiklik algısını güçlendirmekte; ziyaretçilerin deneyim sürecinde yaşadıkları duygusal yoğunluk ise varoluşsal otantikliğin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Turistlerin otantiklik algılarının güçlenmesi, sürdürülebilir tutum ve davranışların gelişimi açısından bir öneme sahiptir. Çalışmada alan yazın incelemesi sonucunda saptanan bulgular, anlamlı ve otantik deneyimlerin ziyaretçilerin çevresel farkındalığını artırdığını, doğal ve kültürel değerlere yönelik sorumluluk bilincini güçlendirdiğini ve koruma eğilimlerini desteklediğini ortaya koymaktadır. Doğa turlarında hikâye anlatıcılığı, sürdürülebilir turizmin çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutlarını bütüncül biçimde destekleyici bir unsurdur. Tur rehberlerinin anlatı temelli yaklaşımı, ziyaretçilerin çevreye zarar vermeme, yerel topluluklara saygı gösterme, koruma girişimlerini destekleme ve destinasyonla uzun vadeli bir ilişki kurma yönündeki tutumlarını güçlendirebilmektedir. Bu süreçte tur rehberleri, çevresel farkındalığı artıran, doğal ve kültürel mirası görünür kılan ve sürdürülebilir değerleri ziyaretçilerle buluşturan arabulucu aktörler olarak konumlanmaktadır.

Çalışma kapsamında bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu önerilerden ilki doğa turlarında çevresel pratikleri anlamaya yönelik stratejilerin belirlenmesidir. Çevresel pratikleri anlama ve uygulamada tur rehberlerinin aktif bir biçimde doğal ve kültürel mirası koruma ve çevresel bilinci geliştirme rolünü benimsemelidir. Örneğin Doğal ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü bünyesinde korunan alanlara tur rehberi olmadan giriş izni verilmemelidir. Ziyaretçi izleme teknolojileri ve geribildirim sistemleri (patika üzerindeki yoğunluk verileri, anlık rotasyon ve akış yönetimi vb.), hızlı karar alma süreçleri uygulanmalıdır. Mevsimsel yoğunluktan dolayı yaşanan aşırı turizmi önlemek amacıyla alınacak günlük ziyaretçi sayısı belirlenmeli ve hizmet kapasitesi bu yönde geliştirilmelidir. Son olarak tur rehberlerinin bölge flora ve faunası hakkında bilgi düzeyini artırmalı ve bölgede bulunan mitolojik öneme sahip bitkiler hakkında detaylı anlatım yapması gerekmektedir. Bu sayede destinasyon ve turist arasında duygusal bağ gelişerek farkındalık ve sorumluluk bilinci artabilir, destinasyonun otantiklik algısı güçlenebilir. Aynı zamanda anlatılar tarihsel unsur, mitolojik kaynaklarla zenginleştirilerek anlatı derinliği geliştirilebilir. Sesli rehber uygulamalarında doğa temelli anlatı rehberliği gibi niş başlıklara yer verilerek sanal tanıtım zenginliğinden de yararlanabilir.

Bu çalışmanın birtakım sınırlılıkları mevcuttur. Çalışmanın yalnızca alan yazın taraması yöntemini benimsemesi bu sınırlılıklardan biridir. Gelecekteki çalışmalar nicel yöntemler ya da görüşme gibi nitel yöntemler kullanarak yeni perspektifler geliştirebilir. Diğer sınırlılığımız ise çalışmanın yalnızca doğa turizmi kapsamında hikâye anlatıcılığının otantiklik ve sürdürülebilirlik kavramlarını incelemesidir. Bu çalışmadan yola çıkarak yapılacak diğer çalışmalarda turizmin farklı niş alanları (gastronomi, mikolojik turizm, oleo turizm ve ornito turizmi vb) tur rehberlerinin hikâye anlatıcılığı rolü ile sürdürülebilirlik ve otantiklik bağlamında değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Amir, S., Astuti, W., Chandrarin, G., & Narmaditya, B. S. (2025). The role of memorable travel experiences in bridging tourist enthusiasm, interaction, and behavioral intentions in ecotourism destinations. Discover Sustainability, 6(1), 417.

An, W., & Alarcón, S. (2020). How can rural tourism be sustainable? A systematic review. Sustainability, 12(18), 7758. https://doi.org/10.3390/su12187758

Arslan, T. K. M. (2007). Anadolu'da doğa turizmi kapsamında doğa yürüyüşü güzergahlarının belirlemesinde örnek bir çalışma. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 4(2), 165-174.

Bacchus, C., & Keo, C. (2023). Storytelling for sustainability ın developing economy tourism: a cross-case analysis of ecotourism organizations in Cambodia and Trinidad and Tobago (Dissertation). Retrieved from https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:mau:diva-61559

Balanced Tourism (2024). The Power of Storytelling to Foster Balanced Tourism Growth. https://balancedtourism.com/2024/01/19/the-power-of-storytelling-to-foster-balanced-tourism-growth/

Baloch, Q. B., Shah, S. N., Iqbal, N., Sheeraz, M., Asadullah, M., Mahar, S., & Khan, A. U. (2023). Impact of tourism development upon environmental sustainability: A suggested framework for sustainable ecotourism. Environmental Science and Pollution Research, 30, 5917–5930. https://doi.org/10.1007/s11356-022-22496-w

Bassano, C., Barile, S., Piciocchi, P., Spohrer, J. C., Iandolo, F., & Fisk, R. (2019). Storytelling about places: Tourism marketing in the digital age. Cities, 87, 10-20. https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.12.025

Bayer, S., & Hettinger, A. (2019). Storytelling. Bulletin of the Ecological Society of America, 100(2), 1-6. https://doi.org/10.1002/bes2.1542

Bogren, M., & Sörensson, A. (2021). Tourism companies' sustainability communication–creating legitimacy and value. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 21(5), 475-493. https://doi.org/10.1080/15022250.2021.1974542

Bozkurt, Y., & Efe, F. (2024). Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomik büyüme açısından çevrenin sürdürülebilirliğine eleştirel yaklaşım. Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi, (13), 12-25. https://doi.org/10.58627/dpuiibf.1469851

Bramwell, B., & Lane, B. (1993). Sustainable Tourism: An Evolving Global Approach. Journal of Sustainable Tourism, 1(1), 1–5. https://doi.org/10.1080/09669589309450696

Brandt, J. S., & Buckley, R. C. (2018). A global systematic review of empirical evidence of ecotourism impacts on forests in biodiversity hotspots. Current Opinion in Environmental Sustainability, 32, 112–118. https://doi.org/10.1016/j.cosust.2018.04.004

Bricker, K. S., & Snyman, S. (2023). Ecotourism models: identifying contributions to conservation and community. Frontiers in Sustainable Tourism, 2, 1232666.

Bruner, J. (1991). The narrative construction of reality. Critical Inquiry, 18(1), 1–21. https://doi.org/10.1086/448619

Campos, A. C., Guerreiro, M. M., & Beevor, M. C. (2025). Storytelling in heritage tourism: an exploration of co-creative experiences from a tourist perspective. Museum Management and Curatorship, 40(2), 225-250. https://doi.org/10.1080/09647775.2023.2230194

Cheia, G. (2013). Ecotourism: Definition and concepts. Revista de turism-studii şi cercetări în turism, (15), 56-60.

Chronis, A. (2012). Between place and story: Gettysburg as tourism imaginary. Annals of Tourism Research, 39(4), 1797–1816. https://doi.org/10.1016/j.annals.2012.05.028

Chronis, A., & Hampton, M. P. (2008). Consuming the authentic Gettysburg. Journal of Travel Research, 47(1), 111–124.
https://doi.org/10.1002/cb.241?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darti cle

Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. Annals of tourism research, 15(3), 371-386. https://doi.org/10.1016/0160-7383(88)90028-X

Cohen, E. (2002). Authenticity, equity and sustainability in tourism. Journal of sustainable tourism, 10(4), 267-276. https://doi.org/10.1080/09669580208667167

Cossengue, P. R., Brea, J. F., & Tavares, F. O. (2025). The transformative power of ecotourism: A comprehensive review of its economic, social, and environmental impacts. Land, 14(8), 1531. https://doi.org/10.3390/land14081531

Çalışkan, S. E. A., & Uzun, O. (2023). Ekoturizm'in Türkiye ve Dünyadaki Gelişimi. Kent Akademisi, 16(2), 989-1002. https://doi.org/10.35674/kent.1189580

Çelik, S. (2018). Alternatif turizm. Journal of International Social Research, 11(56).

Çınar, B., & Toksöz, D. (2020). Turist rehberliğinde hikayeleştirme ve mekânların tüketimi. Turist Rehberliği Dergisi (TURED), 3(1), 1-17. https://doi.org/10.34090/tured.732214

Çiçekli Ayyıldız, S. (2025). Özel İlgi Turizmi Kapsamında Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma. In: Bayhan, İ. (ed.), Multidisipliner Bir Yaklaşımla Özel İlgi Turizmi. Özgür Yayınları. DOI: https://doi.org/10.58830/ozgur.pub769.c3169

Dessart, L., & Standaert, W. (2023). Strategic storytelling in the age of sustainability. Business Horizons, 66(3), 371-385. https://doi.org/10.1016/j.bushor.2023.01.005

El Moslem Badr, M. (2023). Challenges and future of the development of sustainable ecotourism. Journal of Agriculture, 1(1). [journals.ekb.eg]

Esparza-Huamanchumo, R. M., Villalba-Condori, K. O., Botezán, I., & Sánchez Jiménez, R. (2024). Ecotourism, sustainable tourism and nature based tourism: an analysis of emerging fields in tourism scientific literature. https://doi.org/10.30892/gtg.542spl19-1270

Fisher, W. R. (1984). Narration as a human communication paradigm: The case of public moral argument. Communications monographs, 51(1), 1-22. https://doi.org/10.1080/03637758409390180

Fryer, B. (2003). Storytelling that moves people. Harvard business review, 81(6), 51-55.

Gedik, Y. (2020). Sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarla sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkinma. Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 3(3), 196-215.

Gülnar, Ü. (2025). Doğa turizmi, açık alan rekreasyonu ve sürdürülebilirlik. Journal of Education and Social Sciences, 3(2), 23-34.

Gürer, B. (2024). Doğa Turizminde yeni eğilim: modern kampçılık. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(4), 1677-1696.

Ham, S.H. & Weiler, B. (2002). Interpretation as the centrepiece of sustainable wildlife tourism. Chapter 3 in Harris, R., Griffin, T. & Williams, P (eds.). Sustainable Tourism: A Global Perspective. London: Butterworth-Heinneman, 35-44.

Hardy, A., Beeton, R. J., & Pearson, L. (2002). Sustainable tourism: An overview of the concept and its position in relation to conceptualisations of tourism. Journal of sustainable tourism, 10(6), 475-496. https://doi.org/10.1080/09669580208667183

Hidayat, A., Budiastuti, M. T. S., Trihatmoko, E., Danardono, D., & Ainurrohmah, D. (2024). The potential of community-based ecotourism development with an ecosystem service approach: A case study of Kaliwlingi Village, Brebes, Indonesia. Environment, Development and Sustainability, 26, 31099–31119. https://doi.org/10.1007/s10668-023-04380-w

Holst, A. M. (2023). If You Seek Sense of Place: Comparing How Local Narratives are Reflected in a Storytelling Strategy.

Huang, C.-C., Li, S.-P., Chan, Y.-K., Hsieh, M.-Y., & Lai, J.-C. M. (2023). Empirical research on the sustainable development of ecotourism with environmental education concepts. Sustainability, 15(13), 10307. https://doi.org/10.3390/su151310307

Hughes, K., & Moscardo, G. (2024). Once upon a time: the impact of storytelling on connecting people to natural landscapes. Environmental Education Research, 30(2), 235-250.

https://doi.org/10.1080/13504622.2023.2246695

Imperatives, S. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future. Accessed Feb, 10(42,427), 1-223.

Jo, M., Cha, J., & Kim, J. (2022). The effects of tourism storytelling on tourism destination brand value, lovemarks and relationship strength in South Korea. Sustainability, 14(24), 16495. https://doi.org/10.3390/su142416495

Kaygısız, N. Ç. (2024). Turist rehberlerinin turlarda mitoloji ve efsane kullanımları üzerine bir araştırma. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2), 912-933. https://doi.org/10.30561/sinopusd.1405589

Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 2(2), 93-114.

Kenasa, D. A., & Haile, A. M. (2023). Review on ecotourism potentials, challenges and opportunities in Ethiopia. Journal of Hospitality Management and Tourism, 14(1), 1–9.

Korez-Vide, R. (2017). Storytelling in Sustainable Tourism Management: Challenges and Opportunities for Slovenia,". Journal of Advanced Management Science, 5(5). https://doi.org/10.18178/joams.5.5.380-386

Köroğlu, Ö., Köroğlu, A., & Alper, B. (2012). Doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin rolleri üzerine bir inceleme. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi (1), 131-139.

Kuhlman, T., & Farrington, J. (2010). What is sustainability?. Sustainability, 2(11), 3436-3448. https://doi.org/10.3390/su2113436

Kumar, S., Hasija, N., Kumar, V., & Sageena, G. (2023). Ecotourism: A holistic assessment of environmental and socioeconomic effects towards sustainable development. Current World Environment, 18(2), 589–607. http://dx.doi.org/10.12944/CWE.18.2.14

Kunjuraman, V. (2021). Local community participation challenges in community-based ecotourism development in Sabah, Malaysian Borneo. Community Development Journal, 57(3), 487–508. https://doi.org/10.1093/cdj/bsaa065

Ma, J., Scott, N., & Wu, Y. (2024). Tourism destination advertising: effect of storytelling and sensory stimuli on arousal and memorability. Tourism review, 79(3), 671-687. https://doi.org/10.1108/TR-07-2022-0319?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle

MacCannell, D. (1973). Staged authenticity: Arrangements of social space in tourist settings. American journal of Sociology, 79(3), 589-603. https://www.jstor.org/stable/2776259

Mahsud, R., Imanaka, J. L., & Prussia, G. E. (2018). Authenticity in business sustainability: overcoming limitations in strategic management constructs. Sustainability Accounting, Management and Policy Journal, 9(5), 666-684. https://doi.org/10.1108/SAMPJ-02-2018-0036

Maslen, S. (2022). Between narrative and practice: Storytelling as a way of knowing how to be in nature. Ethnography, 23(4), 433-449. https://doi.org/10.1177/1466138120923707

Menteşe, S. (2017). Çevresel sürdürülebilirlik açısından toprak, su ve hava kirliliği: teorik bir inceleme. Journal of International Social Research, 10(53).

Moscardo, G. (2016). Stories as a tourist experience design tool. In Design science in tourism: Foundations of destination management (pp. 97-124). Cham: Springer International Publishing.

Moscardo, G. (2020). Stories and design in tourism. Annals of tourism research, 83, 102950. https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102950

Moscardo, G. (2022). Stories of sustainability in tourism. In Planning and Managing Sustainability in Tourism: Empirical Studies, Best-practice Cases and Theoretical Insights (pp. 27-41). Cham: Springer International Publishing.

Özen, İ. A., Ayyıldız, S. Ç., & Aytekin, G. (2023). Turist rehberliğinde efsanelerin yeri: Kapadokya özelinde bir araştırma. Tourism and Recreation, 5(2), 162-171. https://doi.org/10.53601/tourismandrecreation.1386046

Özkök, F., & Gümüs, F. (2009). Sürdürülebilir turizmde bilginin önemi. Yönetim Bilimleri Dergisi, 7(1), 51-72.

Patil, S., & Pattanshetti, M. (2024). The role of ecotourism in sustainable development: A comprehensive systematic review. https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-4843585/v1

Patil, S., Pattanshetti, M., Patil, P., Bilagi, A., & Edramimath, P. (2024). Evaluating the impact of ecotourism on sustainable development: A meta-analysis of economic, environmental, and socio-cultural benefits. Journal of Research Administration, 6(1). https://journlra.org/index.php/jra/article/view/1970

Polletta, F., Chen, P. C. B., Gardner, B. G., & Motes, A. (2011). The sociology of storytelling. Annual review of sociology, 37(1), 109-130. https://doi.org/10.1146/annurev-soc-081309-150106

Redclift, M. (1992). The meaning of sustainable development. Geoforum, 23(3), 395-403. https://doi.org/10.1016/0016-7185(92)90050-E

Reindrawati, D. Y. (2022). Challenges of community participation in tourism planning in developing countries. Cogent Social Sciences, 8(1), 2164240. https://doi.org/10.1080/23311886.2022.2164240

Rickly-Boyd, J. M. (2009). The tourist narrative. Tourist studies, 9(3), 259-280. https://doi.org/10.1177/1468797610382701

Rickly-Boyd, J. M. (2013). Existential authenticity: Place matters. Tourism Geographies, 15(4), 680-686. https://doi.org/10.1080/14616688.2012.762691

Roque, M. I. (2022). Storytelling in cultural heritage: Tourism and community engagement. In Global perspectives on strategic storytelling in destination marketing (pp. 22-37). IGI Global Scientific Publishing.

Shang, Y., Bi, C., Wei, X., Jiang, D., Taghizadeh-Hesary, F., & Rasoulinezhad, E. (2023). Eco-tourism, climate change, and environmental policies: empirical evidence from developing economies. Humanities and Social Sciences Communications, 10(1), 1-9 https://doi.org/10.1057/s41599-023-01777-w.

Shapoval, V. (2023). Ecotourism. In The Palgrave Handbook of Global Sustainability (pp. 2007–2024). Palgrave Macmillan. https://link.springer.com/rwe/10.1007/978-3-031-01949-4_127

Sharpley, R. (2000). Tourism and sustainable development: Exploring the theoretical divide. Journal of Sustainable tourism, 8(1), 1-19. https://doi.org/10.1080/09669580008667346

Sherman, J. (2015). Storytelling: An encyclopedia of mythology and folklore. Routledge.

Sinha, N., & Thukral, C. (2024). Promoting sustainable tourism by means of storytelling and narrative transportation: A conceptual framework. Journal of Emerging Technologies and Innovative Research, 11(11), 726–734

Stronza, A. L., Hunt, C. A., & Fitzgerald, L. A. (2019). Ecotourism for conservation? Annual Review of Environment and Resources, 44, 5.1–5.25. https://doi.org/10.1146/annurev-environ-101718-033046

Su, L., Pan, L., Wen, J., & Phau, I. (2023). Effects of tourism experiences on tourists' subjective well-being through recollection and storytelling. Journal of Vacation Marketing, 29(4), 479-497. https://doi.org/10.1177/13567667221101414?urlappend=%3Futm_source%3Dresearchgate.net%26utm_medium%3Darticle

Sümbül, G., & Karaman, S. (2020). Yerel kültürlerin turist rehberleri tarafından aktarılması. Journal of Tourism & Gastronomy Studies, 8(4), 2657-2681. https://doi.org/10.21325/jotags.2020.732

Tiberghien, G., Bremner, H., & Milne, S. (2017). Performance and visitors' perception of authenticity in eco-cultural tourism. Tourism Geographies, 19(2), 287-300. https://doi.org/10.1080/14616688.2017.1285958

Tüm, K. (2014). Kurumsal sürdürülebilirlik ve muhasebeye yansımaları: Sürdürülebilirlik muhasebesi. Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 5(1).

Uğurlar, A. (2017). Turizmde sürdürülebilirlik: Bir ölçülebilirlik aracı olarak göstergelerin önemi. İdealkent, 8(21), 118-140.

UNWTO, (United Nations World Tourism Organization). (2005). Making tourism more sustainable: a guide for policy makers. Madrid: UNWTO https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284408214

Wang, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. Annals of Tourism Research, 26(2), 349–370. https://doi.org/10.1016/S0160-7383(98)00103-0

WCED (World Commission on Environment and Development). (1987). Our common future. Oxford University

Press. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf

Wiratno, W., Withaningsih, S., Gunawan, B., & Iskandar, J. (2022). Ecotourism as a resource sharing strategy: Case study of community-based ecotourism at the Tangkahan buffer zone of Leuser National Park, Langkat District, North Sumatra, Indonesia. Sustainability, 14(6), 3399. https://doi.org/10.3390/su14063399

Xu, L., Ao, C., Liu, B., & Cai, Z. (2023). Ecotourism and sustainable development: A scientometric review of global research trends. Environment, Development and Sustainability, 25, 2977–3003. https://doi.org/10.1007/s10668-022-02190-0

Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma: bir yazın taraması. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(3), 181-208.

Ylipää, B. (2015). How to use Storytelling as a tool for regional food promotion.

Zhong, Y. Y. S., Busser, J., & Baloglu, S. (2017). A model of memorable tourism experience: The effects on satisfaction, affective commitment, and storytelling. Tourism Analysis, 22(2), 201-217. https://doi.org/10.3727/108354217X14888192562366

Zingi, G. K., Mpofu, A., Chitongo, L., Museva, T., Chivhenge, E., & Ndongwe, M. R. (2022). Ecotourism as a vehicle for local economic development: A case of Tsholotsho District, Zimbabwe. Cogent Social Sciences, 8(1), 2035047. https://doi.org/10.